Бухы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ,
БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-һээ гарана. | № 90 (18413) | 1990 оной апрелиин 18, среда | Сэн 3 мүн.

...ҮРИН ТҮГЭС ...ЭДХЭЛТЭЙГЭЭР ҮГТАХА

...бидэнние манай партиин XXVIII съездэ дү... эмнай бүхы ороной, гүрэн түрын, хүн бүхэнэй ... шиидхэхы удхатай үйлэ хэрэг болоно гэжэ бул... гэшэбди. Ушар юуб гэхэдэ, Коммунис пар... хубилган шэнэдхэлгын саашанхи хүгжэлтэдэ хү... бэрхэшээлнүүд дайралдажа, ороной социально-... байдалда түгшүүритэ үзэгдэлнүүд ушарна, ...оршон байдал бүришье тогтууригүй болоно, хүн ... бодол хүлгэнэ гэжэ гансашье газетэһээ, радио-... бэшэ, харин нютаг нютагай бодото байдал элир... ха юм.

...партиин ээлжээтэ съездын бэлэдхэл үргэн дэ... ябуулагдажа байнхай. Тиихэ зуураа энээндэ хү... эдхэлгын эршые буурууулха, манай партиие һула... нэй ударидахы хүсэ шадал һүнөөхэ хүсэлтэй хү... эдэбхитэйгээр бэлдэнэ гэжэ хэлэхэдэ, буруу юу... Энээн тухай партиин Центральна Комитедэй ... соо ойлгосотойгоор, эли тодоор бэшэгдэнхэй ... бэшэг гүнзэгыгөөр шудалха, бодожо үзэхэ хэрэг... ха юм.

...шатын шухала зорилгонуудай нэгэн гэхэдэ, хэб-... логдоһон КПСС-эй ЦК-гай Платформын болон ... Уставай проектнүүдые коммунистнуудай, үргэн нии-... зоной дунда ёһотоор зүбшэн хэлсэхэ, хүн бүхэнэй ... дурадхал хараадаа абаха, партиин эдэ амин шухала ... нүүдые улам баяжуулха, хүн зоной эрилтэ хэрэг-... гүрэн харюусама болгохо хүдэлмэри болоно бшуу. ...манай республика дотор партиин райкомуудай ...партийно-ажахын эдэбхитэдэй суглаанууд, пар-... эмхинүүдэй суглаанууд боложо байнхай гэжэ тэм-... ушартай. Олон, зүйтэй дурадхалнууд оруулагдана, ...эй зарим дүримүүдые буруушааха, заһаха һанам-... хэлэгдэбэ. Партиин үг зорилго тухай, ерээдүйн ... байгуулалта, марксизм-ленинизм—КПСС-эй үзэл ...үндэһэ һуури гэхэ мэтэ асуудалнуудаар өөһэдын-... бодол тодо һонороор, ойлгосотойгоор найруулан ...олон шүүмжэлхы ажаглалтанууд хэлэгдэһэн бай-... Парти доторой ажабайдалые үргэн демократиин үн-... табиха, олондо мэдээсэлгэ улам үргэдхэхэ, пар-... партиина комитедүүдэй ударидагшадые дороһоо ... болохо, партиина эхин эмхиин үүргые эрид ... партиина олониитын засаг апи болохоор батад-... дурадхалнууд олондо һайшаагдана гэшэ. Доодо ...партиина эмхинүүдэй материальна байдал һайжаруул-... зөөри баталан һомолдог болохо гэшэ тон зүб ...агдана.

...зарим партиина организацинуудта Платформын ... проектнүүдые зүбшэн хэлсэхэ талаар бодомжо-... үргэлжыһн хүдэлмэри ябуулагданагүй гэжэ сэхэ хэ-... ажагтал суглаа суурхаар дашуураад, коммунист бүхэн-... тайлбарилжа үгэхэ, һанамжыень гүйсэд эли-... талаар партиина комитедүүд даамгай ажал ябуулна-... бодол түрэнэ. Энээниие хэблэлдэ хаа-яа толи-... тэмдэглэлнүүд гэршэлжэ үгэнэ бшуу. Гансашье рай-... бэшэ, харин республиканска газетэнүүдэй хуудаһа-... юрын коммунистнуудай һанамжа бодол, дурад-... үзэгдэнэ. Харин хэлэхэ юумэн олон ха юм. ...газарта парти тухай, партиин нэрэ хүндэ һэргээхэ ...партиина аппарадай хүдэлмэриие шүүмжэлгэ тушаа ...болодогын нюуса бэшэ. Иимэ байдалда ...эрдэмэй түбэй партиина суглаанай тогтоол болон ...ветерануудай КПСС-эй ЦК-да бэшэһэн бэшэг ...нилээд шууяа гаргаа, хүн зоной һанал бодолые ...хүгжөөгөө гэжэ хэлэхэ ушартай.

...Платформын ба Уставай проектнүүдые зүб-... ябасые бүри эдэбхижүүлхэ, коммунистнуудай ... сорсолхо, шэнжэлхэ, бодото ажалдаа нэбтэ-... элдэб шатын партиина комитедүүдэй эгээл тү-... зорилго мүн болоно.

...асуудал гэхэдэ, областной партиина конферен-... КПСС-эй XXVIII съездын делегадуудые һунгаяга бо-... урданайхи шэнги бэшэ, нилээд орёо хэрэг ... тэмдэглэхэ ёһотой. 4 мянган коммунистнуудһаа ... 1 делегат, 90 коммунистнуудһаа—областной конфе-... 1 делегат һунгагдаха гээд эли болонхой. Мүнөө үе-... кандидадууд дэбжүүлэгдэжэ эхилээ. Энэ тон ... хүдэлмэриие эмхи гуримтайгаар саг соонь үк... тон шухала. Съездын делегадуудаар һунгаг-... Россиин коммунистнуудай конференцидэ хабаадаха ... болохо байна бшуу. Иимэл хадань олоной дунда ... общество болон партиие шэнэдхэлгэдэ эрид ..., олоной хэрэгэй түлөө үнэн зүрхэнһөө орол-... Буряад ороной ажалшадай этигэл найдабариие ... харюулжа шадаха хүнүүдые делегадуудаар ... бшуу. Эндэ хүн бүхэн, коммунист бүхэн тон ...гаар хандаха ушартай.

...гэхэдэ, КПСС-эй XXVIII съездэ бэлэдхэлэй ... хүдэлмэри эрид һайжаруулха, ажал ябуулгынь ... болон гуримые мүнөө сагай эрилтээр нарин... парти болон арадай холбооо бэхижүүлмээр хэм-... бэелүүлхэ гэшэ тон ехэ удхатай болоно. Энэ ... партиина комитедүүдэй хүдэлмэрилэгшэдэй ажалша ... һуралсалай газарнуудта, хүн зоной урда тоо-... уулзалгануудые үнгэргэхэ, ажаглалта, дурадхал-... анхаралтайгаар хэдүүжэ абаха, ажалдаа хэрэглэхэ ... ехэ туһатай байжа гэжэ һанагдана. Парти до-... хүдэлмэриие эрид хубилгангүйгөөр, зонхилхо, зааба-... арсангүйгөөр арад зоной талаһаа этигэлдэ ... гэжэ ойлгохо ушартай.

...асуудал. Засаг түрэе Соведүүдтэ бодото дээ-... талаар эгээл шухала үе саг ерээд байна. Мүнөө ... шатын Соведүүдэй шэнээр һунгагдаһан депута-... ба гүйсэдхэхэ зургаануудые бүридүүлжэ байна ... Соведүүд, гүйсэдхэхэ зургаанууд байгуулагда-... хубилган шэнэдхэлгын хуби заяан бүрин дул-... сэхэ хэлэхэ ушартай. Эдэ үдэрнүүдтэ манай ... республикын Верховно Соведэй түрүүшын сесси-... ябуулагдажа байнхай. Депутадуудай, арад зо-... дурадхал анхаралтайгаар харада абабал, зүб ... бүтэнүүдэй абтаха байһаниинь эли бшуу. Хэд прави-... бүридэлдэ орохоб, хэд министерствэнүүд болон ... зургаануудые хүтэлбэрилхэб — эдэ асуудалнууд юрын ... нарииаар хаража, бодожо үзэхэ зүйлнүүд бо-...

...гэхэдэ, ямаршье политическэ, эмхидхэлэй ... хэгдэжэ байбашье, манай экономико, үйлэд-... ажахы тушаа анхаралаа һуладуулжа болохогүйнь ... Эндэ шиидхэхэ асуудалнууд үсөөн бэшэ. Үй... хүгжэлтын эршэ аалидана, ажалай бүтээсэ эрид ... Арадай хэрэглэмжын эд бараан, эдеэ хоолой ... дуталдана. Хүдөө ажахыда эгээл шанга хаһа оро-... Малай үбэлжэлгэ гарза хоролто багатайгаар тү-... тарилгын хүдэлмэри, сагай угарилай бай-... абажа, болзор соонь, шанартайгаар үнгэргэхэ, ... продукци абалгые ехэ болгохо, техникэ, маши-... барилга түргэн дүүргэхэ гэхэ мэтэ барагдашагүй ... урдамнай байна. Энээниие манһаа бэшэ хэншье ... бшуу. Ушар иимэһээ партиина организацинуудшье, ... Соведүүдшье, ниитын эмхинүүдшье, суглаа хуралдаа-... дашууранггүй, үйлэдбэриин асуудалнуудые хараһаа ..., энээндэ гол анхаралаа хандуулха, арад зоной хү-... эдэбхи үүсхэл гүйсэд элсүүлхэ ёһотой боло-... арад зоной ажабайдал һайжаруулха ори ганса ... ха юм. Партиин съездые ажалай амжалтаар үг-... заншалаа мартаха ёһогүйбди.

СССР-эй Верховно Соведэй гурбадахи сесси

ПРЕДПРИЯТИНУУДҺАА ХЭДЫ НАЛОГ АБТАХАБ

СССР-эй Верховно Соведэй Союзай Соведэй заседани апрелиин 16-най үглөөгүүр эхилжэ, Союзай Соведэй Түрүүлэгшэ **И. Д. Лаптев** заседаниие хүтэлһэн байгаа.

Гүрэнэй, арендэнэ, кооперативна, ниитын ба бусад предприятинуудһаа, нэгэдэлнүүдһээ, эмхинүүдһээ налогуудые абаха тухай СССР-эй Хуулиин проектые түрүүшын уншалгаар мүнөөдэр зүбшэн хэлсэхэ байнабди гэжэ тэрэ хэлэбэ. Аша үрэ ехэтэй ажал ябуулха талаар коллективүүдэй экономическа аша туһые урмашуулха уялгатай арга хэрэгсэлэй нүлөө ехэтэй байха тухай халуун шанга хөөрэлдөөнэй болохо байһаниинь мэдээжэ. Энээнһээ бидэнэй ямараар ажаһууха байһаниинь дулдыдаха бшуу.

Хуулиин үшөө нэгэ ондоо проект заседаниин үзэмжэдэ табигдаа гэжэ мэдээсэгдэһэн байгаа.

Үгэ хэлэхэ гүйлтатай гуша гаран бэшэг поезидиумдэ оробо. Энэнь заседаниин темээр хүнүүдэй һонирхожо байһые элирхэйлэн гэршэлбэ. Гадна СССР-эй Верховно Соведэй гэшүүн бэшэ 70 депутат заседанида хабаадаһан байгаа гэжэ хэлэхэ ёһотойбди.

СССР-эй финансын министр **В. С. Павлов**, Союзай Соведэй Түсэблэлгын ба бюджетно-мүнгэн һангай комиссиһаа арадай депутадууд **В. Г. Кучеренко, А. К. Орлов** элидхэлнүүдые хэбэ. Удаань элидхэлнүүдые зүбшэн хэлсэлгэ эхилээ.

Депутадуудта дурадхагдаһан проект хадаа правительствотэй, эрдэмтэдтэй, олониитэтэй хамта парламентын комитедүүдэй болон комиссинуудай бэелүүлһэн ажалай үрэ дүн болоно. Проектые зүбшэн хэлсэлгэ арадай ажахыда шууд сэхэ экономическа реформо бэелүүлхэ талаар ороной Верховно Соведэй эхилһэн хүдэлмэриие үргэлжэлүүлнэ гэжэ тэмдэглэгдээ.

Налогой түлбэриин дээдэ хахын хэмжээн тушаа илангаяа хани халуун хөөрэлдөөнүүд болобо. Ашаг олзодо 55 процент налог олгохые проектээр хараалагдана. Иимэ түлбэриин табигдахада, предприятинууд мүнгэн һангай нөөсэнүүдые олохо хүсэлэнтэй болохо байна. Гүрэн түрэ ехэ ехэ социальна программануудые хараалаад бэелүүлхэ аргатай болохо зэргэтэй. Дэмжэһэн, буруушааһан үгэнүүд трибуна дээрэһээ соностоо. Жэшээнь, 55 процент хадаа предприятинуудай ажахын талаар бэеэ даалһан байдалда ехэ һаад тойбо ушаруулха байна.

Дэлхэйн оронуудай ажал хэрэгүүдтэ үндэһэлхэдэ болоно. Хүгжэнги оронуудта тогтоогдодог 35 процент бүтэмжэтэй һайн ажал ябуулгые хангадаг гээшэ. Бүри үндэр хэмжээндэ гаргаа һаань, иимэ хүсэл эрмэлзэл үгы болохо байна гэжэ тэндэ тоолоно.

Союзай Соведэй, мүн Национальностьнуудай Соведэй заседанинуудта хабаадагшад Хуулиин проектые түрүүшын уншалгаар батлан абабагүй. Энээн тушаа хөөрэлдөөнүүд үргэлжэлүүлэгдэхэ.

ВЛКСМ-эй XXI съезд

Гол документнүүд зүбшэн хэлсэгдэнэ

ВЛКСМ-эй XXI съездын апрелиин 16-най үглөөнэй заседани дээрэ КПСС-эй ЦК-да болон ороной коммунистнуудта ВЛКСМ-эй XXI съездын хандалгые батлан абаха талаар гурбан үдэрэй үгэ буляалдаата хөөрэлдөөн дүүрэбэ.

«Үнэн сэхэ үндэһэ һуури дээрэ нэгэдэлгын түлөө» КПСС-эй ЦК-гай нэмэл бэшэгэй зарим дүримүүдэй һанаавень зобоожо байһаниинь энэ документ соо заагдана. Комсомолой съездын делегадуудай һанамжын ёһоор, энэ документ хадаа парти доторхи үгэ буляалдаата хөөрэлдөөнүүдые һуларуулха гэһэн һэдэлгэтэй байна. Съездын урда тээхи үгэ буляалдаата хөөрэлдөөнэй түлэг боложо байха үедэ тэрэнэй абтаһан ушар КПСС-эй ЦК-гай Платформо соо найруулагдаһан һанал бодолнуудые хуушанай ёһо баримталдаг хүсэнүүдэй дарахын тула хэрэглэгдэхэдээ болохо. Үгэ буляалдаата хөөрэлдөөнүүдые бүтэмжэтэй һайнаар хүгжөөхын аша туһада КПСС-тэ энэ тэрэ платформые һайшаадаг коммунистнууд тушаа эмхидхэлэй хэмжээнүүдые батлан абалгаһаа, КПСС-эй съездын партиин стратегическэ хараа шугамые тодорхойлгоһоо бүлэглэл можонуудые эмхидхэн байгуултар арсахые съезд уряалба.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, КПСС-эй ЦК-гай секретарь В. А. Медведев энэ хандалгые зүбшэн хэлсэһэн үгэ буляалдаата хөөрэлдөөндэ хабаадаһан байгаа.

ВЛКСМ-эй XXI съездын декларациин проект съездын үзэмжэдэ табигдаба. ВЛКСМ-эй ЦК-гай нэгэдэхи секретарь В. И. Мироненко энэ асуудалаар үгэ хэлэхэдээ, тус документ шухала хараа бодолтой, гүнзэгы удхатай байна гэжэ тэмдэглээ. Комсомол хадаа хүнэй эрхэ сүлөөтэйгөөр хүгжэхын, тэрэнэй зохёохы хүсэ шадалые элирүүлхын, залуушуулай аша туһа, эрхэнүүдые хамгаалхын, демократическа, энэрхы ёһото социализмын общество байгуулхын, ороноо бодото федеративна эрхын, демократическа гүрэнэй байдалда оруулхын тула таарамжатай һайн эрхэ байдал байгуулха зорилгонуудтай ниитын-политическэ эмхи болоно.

Проектые зүбшэн хэлсэлгын үедэ делегадууд тэрэнэй үзэл сурталай-теоретическэ үндэһэ һууриие тододхолгодо гол анхаралаа хандуулба. Энээнтэй дашарамдуулан, съездын гол документнүүдэй баталагдан абтатар, залуушуулай холбооной дурадхагдаһан нэрэ тухай асуудалые хаража үзэхэгүй гэжэ шиидхэгдээ.

ВЛКСМ-эй программын проект тухай һанамжануудаа хэлсэхэдээ, мүнөө, общество дотор политическэ хэрэгүүдэй бурьялжа байха үедэ, олон удаан жэлнүүдтэ хараалагдаһан документ зохёоһоной хэрэгтэй гү, тиимэһээ залуушуулай холбооной программна зорилгонуудаар хизаарлаха гээд шиидэбэ.

ВЛКСМ-эй XXI съездын декларациин проект, ВЛКСМ-эй программна зорилгонууд үндэһэ һуури болгогдожо, һайшаагдан абтаһан байгаа.

Үдэшын заседани дээрэ делегадууд ВЛКСМ-эй Уставай проектые зүбшэн хэлсэжэ захалба.

Е. К. Лигачев, В. А. Медведев, Г. П. Разумовский, Ю. А. Манаенков, И. Т. Фролов, Г. И. Усманов, А. Н. Гиренко гэгшэд съездын хүдэлмэридэ хабаадаба.

Съезд апрелиин 17-до хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлээ.

Партиин XXVIII съездые угтуулан

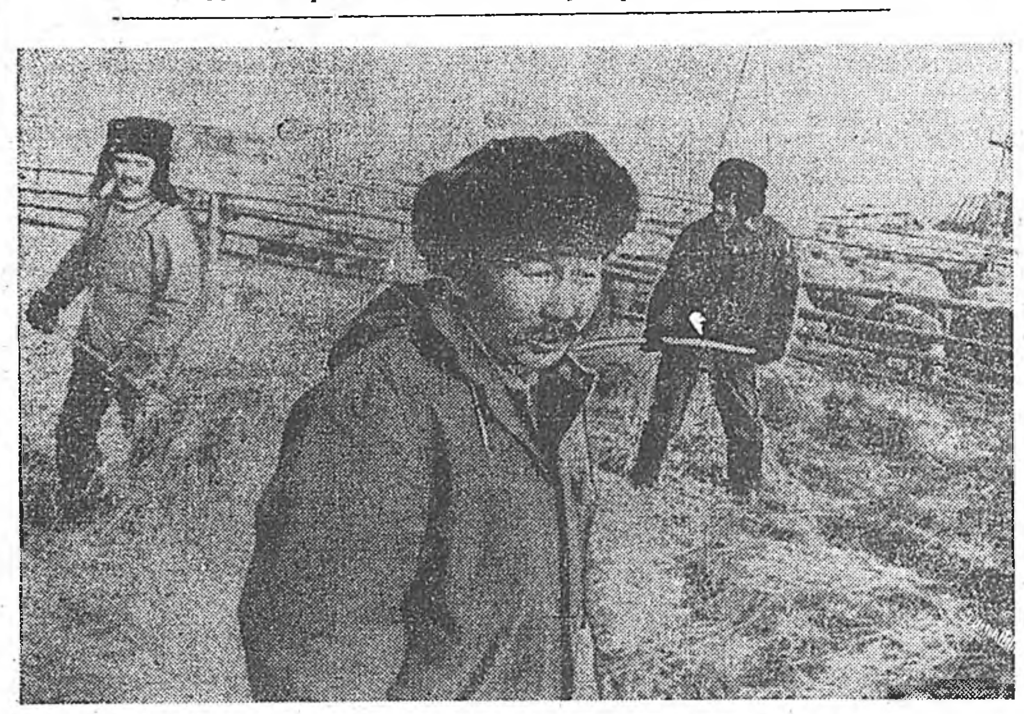
ТҮГНЫН НҮҮРҺЭШЭДЭЙ ДУРАДХАЛ

Сагаан-Нуур гэжэ газарта баригдажа байһан нүүрһэшэдэй тосхондо эндэхи коммунистнуудай суглаан боложо, КПСС-эй XXVIII съездын делегадта кандидадые дэбжүүлхэ тухай асуудал хаража үзэгдэһэн байна. Суглаан дээрэ хоёр хүнэй кандидатура: Түгнын уурхайн директор В. П. Смагинай ба «Тугнуйуглестрой» трестые эрхилэгшэ Ф. Ф. Аболтусов дурадхагдаба. Удаань үргэн ехэ зүбшэн хэлсэлгэ болобо. Тосхоной, уурхайн хүгжэлтэ ехэ ерээдүйтэй байна, гадна тэрэнэй директор залуу коммунистшье һаа, ажабайдалай эдэбхитэй хараа шугам баримталдаг юм, тиимэһээ энэ кандидатурые дэмжэнэбди гэжэ суглаан дээрэ үгэ хэлэһэн олон коммунистнууд мэдүүлээ.

Нюусаар дуугаа үгэлгын дүнгүүдээр Смагин Владимир Петрович КПСС-эй XXVIII съездын делегадта кандидадаар дэбжүүлэгдэбэ.

М. ҺОЛОНЕВ.

Хонидой түл абалга — харюусалгатай хаһа



Хорин районой Үдын совхоздо Цырен Дамдинович Жамьяндабаев олон жэлэй туршада хонишоноор хүдэлнэ. Мүнөө жэлдэ хонидой түл абалга тэрэнэй отара дээрэ урагшатайгаар ябуулагдана. Түрүү хонишон энэ жэлдэ 100 хонин бүриһөө 100 хурьга абаха уялгатай. Тэрэнэй түсэбөө дүүргэхэ байһаниинь найдамтай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: хонишон Ц. Д. Жамьяндабаев (наада захадань) туһалагшад — В. Трущев хүдөө ажахын институдай студент Г. Болотов хоёртой.

В. ГАРМАЕВАЙ фото.

Абаһан хурьгадаа сүм түлжүүлээл

Хүдөө ажахын шэнжэлэл

Байгша оной апрелиин арбанай мэдээгээр, республикын ажахынуудта 555 мянга гаран эхэ хонид, зуһагууд хурьгалаад, тэдээнһээ 551.223 хурьгад абтаба. Элдэб шалтагаанууд дээрэһээ 6107 эхэ хонин дутуу түрэһэн, 2698 толгой хонин үхэһэн хурьга гаргаһан байна. 7633 хонид эхирлээ. Абтаһан хурьгадай 4866 толгойнийнь гарзада оруулагдаа. Иигэжэ мүнөөдэрэй байдалаар 546.320 хурьган амиды үлөөд, түлжүүлэгдэжэ байнхай. Энэнь нёдондонойхидо орходоо 19.920 толгойгоор үсөөн хурьгад абтаһан болоно.

Республикын Агропромсоюзай мал ажалай таһагай мэргэжэлтэдэй мэдүүлһэнэй ёһоор, байгша ондо 629.616 эхэ хонид, зуһагууд хурьгалха байһан юм. Тээд 74.168 толгой хонид хурьгалбагүй. Энэ байдал юу харуулнаб гэхэдэ, хонишодой хүдэлмэридэ мэргэжэлтэдэй, хүтэлбэрилэгшэдэй анхаралаа һуладуулһыень гэршэлжэ үгэнэ. Юрэдөөл, иимэ олон толгой хонид һубайрха ёһогүй гэжэ һанагдана. Эндэ хонишод үхэһэн хурьгад тухай мэдээсээгүй. Үгы гэбэл, энэмнай үхэһэн хатаһаниие далдалһан, нюуһан хэрэг гэжэ ойлгохоор болоно.

Мухар-Шэбэрэй районой колхоз, совхозуудта аяар 9900 эхэ хонид, Бэшүүрэй райондо — 8926, Хяагтада — 8500, Сэлэнгын районой ажахынуудта 7943 эхэ хонид хурьгалбагүй. Республикын бүхы районуудта түрөөгүй хонид нилээд олон.

Байгша ондо, нёдондонойхидо ороходоо, хурьгадые хэды үсөөнөөр абаашье һаа, тэдэнэ гарзалуулжа байһан ушар баһал хүлисэшэгүй хэрэг болоно гэшэ. Илангаяа Хяагтын райондо олон хурьгад үхэл хаталда оруулагдаа. Тусхайлан хэлэбэл, эндэ 1021 толгой хурьгад гарзалуулагдаһан байна. Хонидоо олоор үсхэбэрилдэг Сэлэнгын районой ажахынууд аяар 1516 толгой хурьгадаа алдаа. Тэрэ мүртөө тэдэнэр үнгэрһэн жэлэй энэ үеынхиһөө 277 толгойгоор олон хурьгадые үхүүлээ. Ивалгын райондо 3 хурьган гарзалуулагдаа гэжэ харуулагдана. Энэ баримтада этигэмээр гү? Түнхэнэй районой колхоз, совхозуудта энэ мэдээгээр нэгэшье эхэ хонид дутуу түрөөгүй, үхэһэн хурьгадые гаргаагүй, нэгэшье толгой хурьгадаа гарзалуулаагүй байха юм.

Мүнөө хаа хаанагүй түл абалга дүүрэнтэбэ. Абаһан хурьгадаа гарза хоролтогүйгөөр түлжүүлхэ айхабтар харюусалгатай хаһа ороод байна. Тиимэһээ анхаралаа заахашье һуладуулжа огто болохогүйл даа.

РЕСПУБЛИКЫН КОЛХОЗ, СОВХОЗУУДТА ХУРЬГАДАЙ ХЭР АБТАҺАН ТУХАЙ 1990 ОНОЙ АПРЕЛИИН 10-най МЭДЭЭН

Районууд	Хурьгадай бүхыдөө абтаһаниинь	Гарзалһаниинь	Мүнөө түлжүүлэгдэжэ байһаниинь	Нёдондо энэ үедэ абтаһаниинь
Баргажанай	21255	183	21072	20302
Бэшүүрэй	41706	137	41529	45956
Зэдын	121189	222	120967	120373
Яруунын	30628	429	30199	29343
Загарайн	11621	87	11534	12974
Захааминай	10820	20	10800	10750
Ивалгын	20187	3	20184	20223
Хэжэнгын	41015	141	40874	39791
Хурамхаанай	30980	203	30777	30340
Хяагтын	45900	1091	44809	47414
Мухар-Шэбэрэй	62800	190	62610	66202
Ахын	3390	17	3366	3680
Сэлэнгын	51231	1516	49715	50298
Тарбагатайн	13973	84	13889	17730
Түнхэнэй	950	—	950	7772
Хорин	43578	513	43045	43092
Республика бүхыдөө	551223	4866	546320	566240

...НИШОНОЙ ХҮБҮҮН ХОНИШОН

...Ленинэй нэрэм-... эхэ хонидой ... даагшанар түл ...харюусалгатай хаһаяа эм-... үнгэргөөд, ... хурьгадаа гарза ... түлжүүлхын тү-... шадалаа, эрмэл-... гарган хү-... Зуутанай зэргэ-... шадаһан ахалагша ... Виктор Раднаевич ... даадаг бригадын ... агдаһан отарын-... хониинһоо тэды шэ-... ябажа, социалис уялгаяа нэрэтэй солотойгоор бэелүүлбэ.

Эдэнэрэй отара дээрэ түл абалга февралиин һүүл багаар эхилээ һэн. Түрүүшын үедэ үдэртэ дунда зэргээр 20—30 хурьган хүрэтэр абтаһан байха юм. Зүгөөр хонишод энэ шухала кампанидаа һайн бэлэдхэлтэй ерэһэн хадаа түл абалга соо ехэ мэгдээгүй, тэрэнээ эмхитэйгээр үнгэргөө.

Энэ коллективтэ дүй дүршэлөөр баян хүнүүд сугларһан байгаа. Эдэнэрынь хэд бэ гэбэл, хурьгашан Валерий Балсанов, хонишод Валентина Цыренова, Любовь Дампилова гэгшэд болоно. Ахалагша хонишон Виктор Раднаевич өөрынгөө эсэгэ Радна Содномовичой харууһалжа байһан һүрэгыень даажа абаа һэн. Тэрэнэй эсэгэнь мүн лэ бэрхэ хонишон байһан гээшэ.

Суута хонишоной хүбүүн мүнөө эсэгынгээ эрхилжэ ябаһан ажал хэрэгыень нэрэтэй солотойгоор бэелүүлжэ ябана гэхэдэ алдуугүй.

Д. БАЗАРОВ.

Зэдэ.

Коммунис субботнигые угтуулан

ЕХЭ ПРОДУКЦИ ГАРГАХА

Буряадай мебельно-модо болбосоруулгын комбинадай коллектив байгша оной апрелиин 21-дэ үнгэргэгдэхэ бүхэсоюзна коммунис субботнигые угтуулан бэлэдхэлэй хүдэлмэри хэжэ байна. Ажалай һайндэрые эмхитэй һайнаар үнгэргэхөөр штаб байгуулагдаа. «Улаан субботын» үдэр хүдэлмэришэд ажалладаг газартаа хүдэлжэ, продукци үйлэдбэрилэн гаргаха, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд, алба хаагшад предприятиин ээлдэг газарые болбосон түхэлтэй болгохо гэһэн шиидхэбэри штабай гэшүүд абаа. Коммунис субботнигой үедэ юрын үдэрэйхиһөө бага бэшэ продукци гаргагдаха юм.

— Субботнигой үдэр хүдэлжэ олоһон мүнгэ зөөриин хахад хубииень хүүгэдэй больницын барилгада эльгээхэбди. Профсоюзуудай һайн дуранай спортивна бүлгэмэй областной соведэй дэргэдэхи инвалидуудай «Рассвет» клубай түрүүлэгшэ нүхэр Лисицына спортивна мүрысөө үнгэргэхэ мүнгэ зөөри һомолхыемнай гуйгаа һэн. Тиигэжэ үлөөшэ мүнгэеэ энэ хэрэгтэ зорюулхабди,— гэжэ предприятиин профкомой түрүүлэгшэ С. И. Петров хэлээ бэлэй.

БҮТЭЭСЭ ЕХЭТЭЙГЭЭР

Ленинскэ комсомолой нэрэмжэтэ нарин сэмбын комбинадай коллектив ажалай ёһо заншалнуудаар баян юм.

Жэл бүри үнгэргэгдэдэг энэ коммунис субботнигто комбинадай коллектив эдэбхитэйгээр хабаадалсажа, арадай үргэн хэрэглэмжын эд бараа элбэгээр гаргадаг табан жэлэй жасада мүнгэ зөөри ехээр һомолдог юм. Субботнигые угтуулан бэлэдхэлэй хүдэлмэри һайнаар хэһэнэй ашаар тэдэнэр үндэр дүнгүүдые туйлана бшуу. Бүхэсоюзна коммунис субботник үнгэргэхэ гэһэн үүсхэлые тэдэнэр сүм дэмжэһэн байна. Коммунис субботнигые урда мэтэ эмхитэй һайнаар, үндэр бүтээсэтэ ажалаар тэмдэглэхэ гэжэ шиидээ. Бүхыдөө 2897 хүн ажалай һайндэртэ хабаадаха байһанаа мэдүүлээ.

«Улаан субботын» үдэр комбинадай коллектив бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлжэ, 360 мянган түхэригэй товарна продукци үйлэдбэрилэн гаргаха юм. Мүн 3 тонно нарин утаһа, 6 мянган метр бүд нэхэжэ, 2 тонно утаһа ээрэжэ, хэрэглэгшэдтэ эльгээхэ. Улаан-Үдэдэ бодхоогдожо байһан хүүгэдэй больницын барилгада 40 мянган түхэриг һомолхо гэжэ тэдэнэр шиидээ.

Мүнөө комбинадай бригада участок, цехүүдэй коллективүүд коммунис субботнигые угтуулан бэлэдхэлэй хүдэлмэри ябуулжа байна.

А. ДАШИДОНДОКОВ.

ЛИТВА: СЕССИИН УРДА ТЭЭ

ВИЛЬНЮС (ТАСС). Литвагай Верховно Соведэй Түрүүлэгшэ В. Ландсбергис апрелиин 16-да эндэ пресс-конференци үнгэргөө. «Экономическа талаһаань Литвае СССР-эй гансаардуулан таһалаад байгаа» гээшэ һаань, республикын экономическа арга боломжонуудта хабаатай асуудалнуудта Литвагай парламентые толгойлогшо харюусаба.

Дулдыданги бэшэ байдалтай Литвагай гүрэниие һэргээхэ, Литвагай Верховно Соведэй абаһан бусад шиидхэбэринүүдые болюулха тухай СССР-эй хүтэлбэриин Литвагай ССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй табиһан гол эрилтэ «бэелүүлэгдэшэгүй» байна гэжэ В. Ландсбергис хэлэбэ.

СССР-тэхи партнернуудай урда уялганууддаа урдынхидал мэтэ бэелүүлхыень Литвагай правительство республикынгаа предприятинуудые уялгалаа гэжэ В. Ландсбергис тэмдэглээ.

Совет Армида алба хэхые хүсэһэн литва үндэһэ яһанай хүбүүдтэ ямаршье бэрхэшээл түбэгүүд ушаруулагдахагүй юм гэжэ тэрэ тэмдэглээ.

«Экономическа харилсаагаа муу болгохо ушар шалтагаануудые Литвагай правительство өөһэдынгөө зүгһөө харанагүй — гэжэ премьер-министр К. Прунскене гэгшын М. С. Горбачевой болон Н. И. Рыжковой нэрэ дээрэ эльгээһэн телеграмма соо хэлэгдэнэ.— Гэхэтэй хамта экономическа талаар амяарлахаар хараалагдаһан ябуулгануудай тодорхой удхань маанадта ойлгогдоногүй, тэдэниие манай хүнүүдтэ, дэлхэй дээрэ худал хуурмагаар ойлгуулхые хүсэнэгүйбди».

(ТАСС).

ХАБСАРГАГШАДАЙ ХУБИТА

«Востокгидромонтаж» трестын Гусиноозёрскдохи хабсаралгын управлениин коллектив үнгэрэгшэ жэлһээ ажахы эрхилэлгын шэнэ гуримаар хүдэлжэ эхилһэн байна. Ажахын тоосооной гурим үйлэдбэридэ зүбөөр нэбтэрүүлжэ, барилга-хабсаралгын хүдэлмэри хэхэ түсэбөө сүм бэелүүлээ һэн. Байгша оной эхинһээшье урагшатай хүдэлнэ. Түсэбэй ёһоор 313 мянган түхэригэй барилга-хабсаралгын хүдэлмэри хэхэ ёһотой аад, үнэн дээрээ 522 мянган түхэригтэ хүргэжэ шадаа. Тэрэ тоодо 473 мянган түхэригэй хүдэлмэри өөһэдынгөө хүсөөр хэһэн байна.

Гадна станциин табадахи энергоблогто гэнэ усалай болоходо, тэрэниие усадхалгада эдэбхитэйгээр хабаадалсаа. Управлениин эгээл эрхим бригаданууд эндэ ажаллахаяа эльгээгдээ һэн. Энэ хэрэгтэ харюусалгатайгаар, хандажа урдань табигдаһан зорилгые саг соонь дүүргээ юм. В. И. Самсонов, В. Н. Иванов гэгшэдэй хүтэлбэрилдэг бригадануудай коллективүүд эндэ түрүүшын үдэрһөө хүдэлжэ, энергоблогой орёо түхеэрэлгэнүүдые заһабарилаа. Тус трестын Улаан-Үдын управлениин И. К. Ивановой бригадын хабсаргагшад бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлжэ, олоной һайшаал магтаалда хүртөө.

Мүнөө станциин табадахи энергоблогые заһабарилха хүдэлмэри түгэсхэгдэжэ байна. Управлениин бригадануудай габьяа эндэ горитой байха.

В. САЖИН.

БУРЯАДАЙ АССР-эй АРБАН ХОЁРДОХИ ЗАРЛАЛАЙ ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ НЭГЭДЭХИ СЕССИИН НЭЭЛТЭ ТУХАЙ

Буряадай АССР-эй арбан хоёрдохи зарлалай Верховно Соведэй нэгэдэхи сесси апрелиин 19-дэ үглөөнэй 10 сагта Соведүүдэй байшангай конференц-зал соо нээгдэхэ.

БУРЯАДАЙ АССР-эй АРАДАЙ ДЕПУТАДУУДАЙ АНХАРАЛДА

Буряадай АССР-эй арбан хоёрдохи зарлалай Верховно Соведэй нэгэдэхи сессидэ ерэһэн Буряадай АССР-эй арадай депутадууд 9 сагһаа 18 саг хүрэтэр Соведүүдэй байшангай гурбадахи дабхарай 425-дахи кабинедтэ бүридхэлдэ абтаха.

Апрелиин 19-дэ сессиин нээгдэхэ үдэр 8 сагһаа Соведүүдэй байшангай конференц-залай фойе соо бүридхэлдэ абтаха.

КПСС-эй ЦК-гай Платформын болон партиин Уставай проектнүүдые зүбшэн хэлсэнэбди

ЭХИН ОРГАНИЗАЦИНУУДЫЕ БЭХИЖҮҮЛХЭ

Партийна эхин организацинуудые бэхижүүлхэ шухала гэжэ КПСС-эй ЦК-гай Платформын проект соо хэлэгдэнэ. Би энээниие дэмжэнэб. Юундэб гэхэдэ, эхин организацинууд партиин үндэһэ һуури болоно бшуу. Тэрэниие яажа бэхижүүлхэб, эрхыень үргэн болгохоб гэһэн асуудал эндэ гарана. КПСС-эй Уставай ёһоор урдандаашье бага бэшэ эрхэтэй байбашье, бодото дээрээ тэрэнь ёһын тэдысэ үгтэһэн байгаа.

Юундэ иимэ юумэн болооб? Минии һанахада, эндэ хэдэн шалтагаан бии. Нэгэдэхеэр, КПСС-эй райкомой аппарадай хүдэлмэрилэгшэд партийна эхин организацинуудай бэелүүлһэн хэмжээ ябуулгануудаар, тэдэнэй ажабайдалаар хаа-яал һонирходог һэн. Иимэ гурим хаа хаанагүй үзэгдэдэг бшуу. Ондоогоор хэлэхэдэ, КПСС-эй райкомтой эхин организацинууд сэхэ холбоогүйгөөр хүдэлдэг байгаа ха юм. Хоёрдохёор, партийна эхин организацинуудай ажал ябуулга олон ушарта суглаануудые үнгэргэлгөөр дүүрэдэг, тэндэ абтаһан шиидхэбэринүүд ажабайдалда бодото дээрээ бэелүүлэгдэнгүй, олонхидоо саарһан дээрээ үлэдэг байгаа. Иимэ ушарнууд юундэ болодог байгааб гэхэдэ, эхин организацинууд партийна комитедүүдэй хараһаа алдагдадаг байгаа. КПСС-эй шэнэ гэшүүдые абахадаа, гү, али хэн нэгэниие партиин зэргэһээ гаргахадаа, али гэбэл, партийна түлбэриин муугаар түлэгдэхэдэ тэдээн тухай һанадаг һэн.

Партийна эмхидхэлэй хүдэлмэри баһа зүндөө ябадаг байгаа гээшэ. Суглаанууд дээрэ коммунистнууд үсөөнөөр тоосодог, тэдэнэй хүдэлмэри ёһын тэдысэ сэгнэгдэдэг, шанга эрилтэнүүд табигдадаггүй, социалис мүрысөө хүтэлбэрилхэ, эмхидхэхэ талаар хүдэлмэридэ саг үргэлжын анхарал хандуулдаггүй байһан юм.

Эдэ мэтын шалтагаануудые хаража үзэхэдэ, эндэ иимэ тобшолол хэмээр: партийна эхин организацинуудай хангалтагүй хүдэлмэри — партийна бүхы гуримай «үбшэн» болоно. «Партийна эхин организацинуудай секретарьнуудые һунгалга гансал намайе бү һунгаһай гэһэн хараатайгаар үнгэргэгдэнэ»,— гэжэ Харбяангуудай сельскэ Советэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ, 1961 онһоо КПСС-эй гэшүүн К. Балданов бэшэһэн юм. Иимэ хараа бодолһоо ямар һайн дүнгүүд түйлагдахаб даа.

Тиигэһэншье мүртөө, һунгагдаһан секретарьнуудай дунда үндэр харюусалгатай, үнэн сэхэ коммунистнууд бии, тэдэнэй хүтэлбэрилдэг партийна эхин организацинуудай ажабайдал һонирхолтой, гүнзэгы удхатай байдаг. Жэшээлхэдэ, Загтадай отделениин партийна эхин организациие Юрий Борисович Алтаев хүтэлбэрилдэг юм. Тэрэнэй өөрынь эдэбхи үүсхэл, хүнүүдтэй хөөрэлдэхэ үндэр шадабариинь ашаар партийна организаци һонирхолтойгоор ажаллана. Эндэ нэн түрүүн коммунист бүхэн гүрэнэй түсэб дүүргэлгэдэ, отделениин үйлэдбэриин болон ниитын ажалда хабаадана, харюусалгаяа тон һайнаар мэдэрнэ.

Хоёрдохи отделениин партийна организациин секретарь, (Улаан-Горхоной һү һаалиин фермые даагша Элис Доржиевич Маланов муу бэшээр ажалаа ябуулдаг. Тэрэ эгээл түрүүн ажахын хэрэгүүдтэ анхаралаа ехээр хандуулаад, үзэл сурталай, политико-хүмүүжүүлгын хүдэлмэридэ анхарал багаар хандуулна. Юундэб гэхэдэ, хэдэн арбаад жэлэй туршада игэжэ ажаллаабди, гүрэнэй түсэб дүүргэхэ гэһэн гансахан эрилтэ табигдадаг байгаа. Мүнөөдэр КПСС-эй райкомой хүдэлмэрилэгшэд партийна эхин организацинуудта ерэжэ, секретарьнуудта өөһэдынгөө туһаламжа үзүүлхэ, хубилган шэнэдхэлгын эрилтэнүүдые бэелүүлхэдэнь туһа хүргэхэ ёһотой.

КПСС-эй ЦК-гай Платформын проектын ёһоор, партийна эхин организацинуудай ажабайдалые шэнэ удхатай болгохо, хүдэлмэриинь хубилгаха, эрхыень үргэн болгохо, коммунистнуудай харюусалга дээшэлүүлхэ, секретарьнуудые олон хүн сооһоо шэлэжэ һунгаха хэрэгтэй. Минии һанахада, эхин организацинууд ажахын хэрэгүүдээр үлүү гарамаар һонирхохоёо болёод, үзэл сурталай, политико-хүмүүжүүлгын хүдэлмэридэ анхаралаа хандуулха ёһотой. Тиигэбэл ажахыншье хүдэлмэри урагшатай байха.

Г-Ж. СЫРЕНОВ,
Саяанай совхозой партком секретарь.

Үзэл сурталай хүдэлмэриин эдэбхитэд

ПРОПАГАНДИСТ



Районой бэрхэ бэлэдхэлтэй пропагандистнарай тоодо Дээдэ-Үдын леспромхозой партийна организациин политическэ һургуулиин пропагандист Леонид Балдынович Туманов ороно. Тэрэ энэ харюусалгатай даабари хоёрдохи жэлээ дүүргэжэ ябаашье һаа, өөрыгөө яһала һайн талаһаа харуулжа шадаа. Мүнөө нютаг нугадаа мэдээжэ үзэл сурталай хүдэлмэриин эдэбхитэн болоо.

Коммунист Л. Б. Тумановай пропагандистаар хүдэлдэг һургуулида «Совет экономикын хүгжэлтын шэнэ шэнжэ» гэһэн темээр хэшээлнүүдыень үнгэргэгдэнэ. Энэ һургуулида дүн хэмтэдээ 20 шагнагшад ябана. Тэдэнэй дундаһаа долоониинь дээдэ һургуулитайнууд, 4-ниинь тусхай дунда, бэшэниинь дунда һургуулитайшуул болоно. Шагнагшадынь ондо ондоо бэлэдхэлтэй. Тиимэшье һаа, хэшээлнүүдынь ехэ һонирхолтойгоор, олоной анхарал татамаар, хадуужа абамаар үнгэргэгдэдэг. Эндэ пропагандистын оруулһан хубита ехэ байна гээшэ ааб даа гээд тэмдэглэлтэй.

— Манай политическэ һургуулиин хэшээлнүүд ехэ һонирхолтойгоор үнгэргэгдэдэг. Шагнагшаднай пропагандистын үгэһэн даабаряар рефердүүдые бэшэдэг. Тэдэнээ хэшээлнүүд дээрэ уншажа, нүхэдэйнгөө шүүмжэлэлдэ табидаг байна. Манайтнай пропагандист Леонид Балдынович дүршэлтэй бэрхээр хэшээлнүүдээ эмхидхэдэг гэхэдэ, алдуугүй, — гэжэ леспромхозой партийна организациин секретарь Л. А. Серебрюхова хөөрэнэ.

— Пропагандистын үгэһэн даабаряар манай леспромхозой ажалша коллективэй советэй түрүүлэгшэ нүхэр Балданов «Ажалша коллектив — ажахы эрхилэлгын шэнэ оршон байдалда» гэһэн темээр олоной анхарал татамаар реферат бэшэһэн байха юм. Тэрээндээ үндэһэлэн, коллективэйнгээ гэшүүдэй дунда хөөрэлдөөнүүдые хэһэн байна,— гэжэ леспромхозой директор С. Б. Унтановтай хөөрэлдэхэдэмнай мэдүүлбэ.

— Ахамад экономист Серебрякова леспромхоз дотор социалис мүрысөө эмхидхэлгын болон тэрэнэй дүнгүүдые согсололгын ёһо гуримууд тухай һонирхолтой хөөрэлдөө хээ һэн. Тэрэ хэшээл дээрэ олон хүн үгэ хэлэһэн, һанамжа, дурадхалнуудаараа хубаалдаһан байха,— гэжэ пропагандист Туманов директорэй хөөрөө үргэлжэлүүлэн хэлэбэ.

Политическэ һургуулиин шагнагшад Н. Б. Бабуев, М. И. Городилова, В. Г. Тюткина гэгшэд «Арендэ подряд эмхидхэлгэ», «Амаралта тухай хуули», «Пенси тухай «хуули» гэхэ мэтын темэнүүдээр тусхай элидхэлнүүдые хэһэн, хөөрэлдөөнүүдые эмхидхэһэн байна.

— Политическэ һургуулида һуралга үйлэдбэриин хэрэгүүдтэ нүлөөлнэ гү?—гээд, леспромхозой директор Семён Будажапович Унтановһаа асуухадамнай, тэрэ урдаа байһан томо дэбтэр абажа:

— Ажалай үнгэрэгшэ жэлэй дүнгүүдээр манай леспромхозой коллектив район соогоо шалгаржа, нэгэдэхи һуурида гараа һэн. Партиин райкомой болон арадай депутадуудай районно Советэй гүйсэдкомой дамжуулгын Улаан тугаар шагнагдаһан байна. Товарна продукци гаргаха түсэбөө 103,7 процент, ой модо зөөхэ даабарияа 102,3, арадай үргэн хэрэглэмжын эд бараа үйлэдбэрилгын түсэб 107 процент дүүргээ зомди,— гэжэ нүхэр Унтанов харюусаба.

—Үйлэдбэрилэн гаргажа байһан продукциимнай өөрынь үнэ сэн хямдараа. Энэ талаар бага бэшэ эмхидхэлэй экономическа хүдэлмэри ябуулһан байнабди. Тэрэнэй ашаар хэжэ байһан продукциимнай өөрынь үнэ сэн хараалагдаһанһаа арбан түхэригөөр хямдараа гэхэ гү, али 1760 түхэригтэ хүрөө, — гэжэ ахамад экономист Г. В. Серебрякова хөөрэлдөөндэ хабаадалсахадаа хэлэбэ.

Партийна организациин политическэ һургуулиин хэшээлнүүдтэ ябагшад предприятиингаа үйлэдбэриин хэрэгүүдые үндэр бүтээсэтэй, шанар һайнтай болгохо хэрэгтэ гол анхаралаа хандуулна. Шагнагшадайнгаа политическэ бэлэдхэлые дээшэлүүлхын тула пропагандист Л. Б. Туманов хэрэгтэй литература шэлэн бэдэрхэ, тэдэниие хайшан гэжэ шудалха хэрэгтэйнь туһатай зүбшэл, заабари үгэдэг байха юм.

Оролдосотой пропагандист Л. Б. Туманов энэ харюусалгатай уялгаа бодото һайнаар бэелүүлжэ, үзэл сурталай хүдэлмэриин эдэбхитэйшүүлэй нэгэн болонхой. Тэрэ коммунистын нэрэ хүндые дээрэ үргэн ябана.

Г. БАДМАЕВ,
манай корр.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Хорин районой түрүү пропагандист коммунист Леонид Балдынович Туманов.

А. ЦЫДЕНОВЭЙ фото.

ХАМҺАБАРИИН АЖАХЫДА

Селенгинскын целлюлозно-картоной комбинадай коллективэй нэрэ дээрэ баярай телеграмма Москваһаа ерээ. Үнгэрһэн жэлэй дүнгүүдээр тус комбинадай хамһабариин ажахы шалгаржа, СССР-эй Ой модоной промышленностиин министерствын Хүндэлэлэй дипломоор, хоёрдохи шангаар шагнагдаба.

Оршон тойрон хүйтэн, саһатайшье һаань, хамһабариин ажахын теплицэ соо дулаан, аятай зохид, зүгынүүд ниидэнэ. Түхэреэн жэлэй туршада сэсэгэй хангал үнэртэй, һаруул байдаг. Эндэ овощ ургуулагшадай бригадир Г. В. Качина, З. Фадеева, С. Я. Орлова, Г. Г. Графеева, З. А. Туробова гэгшэд ажалладаг байна. Тэдэнэрэй оролдосотой һайнаар хүдэлһэнэй ашаар үнгэрэгшэ жэлдэ Селенгинск тосхоной хүн зон 1073 центнер овощ абаһан байха юм. Тэрэнэй зарим хубинь Кабанск эльгээгдээ һэн.

Эгсэ арбан жэлэй саана комбинадта түрүүшын теплицэ баригдаһан байгаа. Тиихэ сагта оройдоол 79 центнер үгэрсэ эндэ ургуулагдаһан юм. Мүнөө үшөө дүрбэн теплицэ баригдажа, тэрэ үеынхиһээ 13 дахин ехэ ургаса абтадаг болонхой. Тосхоной һургуулинуудай, больницын, хүүгэдэй эмхи зургаануудай столоводо саг үргэлжэ үгэрсэ байдаг юм.

Бригадир Галина Васильевна Качинатай теплицэнүүд соогуур ябажа харанабди. Эгээл саада захын теплицэ соо ороходо, элдэб үнгын сэсэгүүд һархайлдан ургана. Эндэ янза бүриин гвоздика, хризантемэ, астра, герань, роза сэсэгүүд харагдана. Августа Павловна Арефьева, Светлана Владимировна Филиппова, Галина Константиновна Чичиланова гэгшэдэй уран гараар эдэ сэсэгүүд ургуулагдана бшуу.

Хамһабариин ажахые даагша Г. Я. Купцовой кабинет соо залуу хүн оронхой хөөрэлдэжэ байба.

— Баглаа сэсэг түргэн хэрэгтэй болоо. Һамган хүбүүн хоёроо нарайлалгын гэрһээ асархамни,—гэжэ тэрэ залуу хүн хэлэнэ.

— Үглөөдэр болотор тэсэхэ аргагүй байгаа гү?—гэжэ хэлээд, яахашье аргагүй болоһон кабинедэй эзэн баглаа сэсэгүүдые тэрэ хүндэ барюулна.

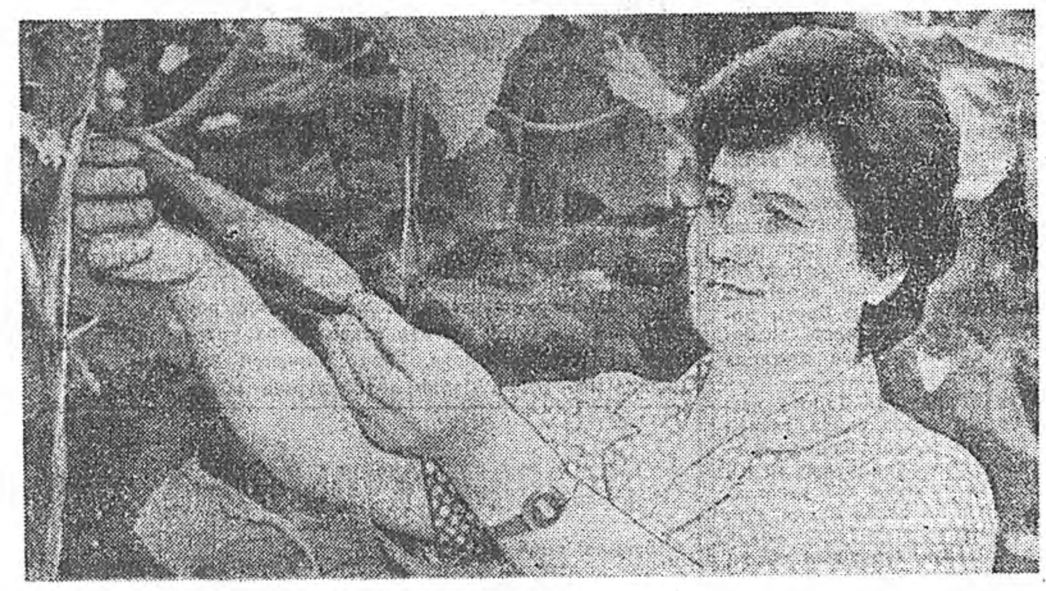
Сэсэгүүд хамһабариин ажахын үйлэдбэрилдэг продукциин нэгэ зүйл болоно. Һайндэрнүүдэй, баярай үдэрнүүдэй болоходо, эндэхи хүн зоной столые сэсэгүүд шэмэглэдэг болонхой. Хүн зондо сэсэг худалдажа, үнгэрэгшэ жэлэй туршада 13700 түхэригэй олзо оршо абаһан байна. Гэбэшье овощ мяхан хоёр һалбариин ажахын гол продукци болоно.

Энэ ажахын эгээл ашаг олзотой һалбари гэхэдэ, гахайн комплекс мүн. Эндэ 830 гахай харууһалагдадаг. Тэрэ тоодо 430 поршоонхо шахан таргалуулагдана. Бригадир Н. М. Кабало, Н. Г. Челпанова, М. Я. Дубенко, И. Ф. Горбова, В. П. Сафонов, Г. П. Перевалов, А. С. Инкин, В. А. Меринов, А. И. Сиверцов гэгшэд гахай харууһалдаг юм. Тэдэнэр ниитэ нэгэн подрядай гуримаар хүдэлжэ, муу бэшэ үрэ дүнгүүдые түйлана. Бригадын гэшүүд өөһэдынгөө хүсөөр элдэб түхеэрэлгэнүүдые тодхожо, ехэнхи ажалаа оньһожоруулһан байна. Иигэжэ хүдэлмэрее оньһожоруулһанай ашаар түсэбтэ даабарияа амжалтатай дүүргэнэ. Нэгэ поршоонхо 100 килограммһаа доошо бэшэ шэгнүүр хүрэтэр шахажа, үүсэлдэг юм. Үнгэрһэн жэлдэ 767 центнер мяхан худалдагдаа. Мүн түсэбэй ёһоор, 1200 поршоонхо абаха ёһотой аад, үнэн дээрээ 1350 поршоонхо абажа шадаа бшуу. Тиин комбинадай хүдэлмэришэдтэ 500 гаран поршоонхо худалдагдаа һэн. Комбинадай хүдэлмэришэн бүхэндэ 17 килограмм мяхан үгтөө.

Саашадаа 100 толгой эбэртэ бодо малай байха байра, карп загаһа үсхэбэрилхэ тусхай сөөрэм баригдажа, ашаглалгада тушаагдахаар хараалагдана.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: овощ ургуулагшадай бригадир Г. В. Качина.

М. СУТУРИНАЙ фототекст.



АРЕНДЭ: бодото байдал шиидхэхэ асуудал

БҮТЭМЖЭТЭ ХАРИЛСАА

Борис Дамбаевич Очиров гурбан жэлэй саада тээ Дэрэнэй совхозой ахамад ветеринарна врачаар ажалладаг байһанаа ажахын хүдэлмэришэд болон мэргэжэлтэдэй хамтын суглаан дээрэ директорээр һунгагдаа бэлэй. Энэмнай тэрэнэй ямар хүн, ямар мэргэжэлтэн байһые эли тодоор элишэлнэ ха юм.

Һүүлэй жэлнүүдтэ тус ажахыда зарим тэды хубилалтанууд боложо байнхай. Жэшээнь, совхозой олохон бригада, гүүртэ болон отарануудта хамтын подряд, ажахын тоосоон болон арендэ нэбтэрүүлэгдэнэ.

— Энэ жэлэй март һараһаа бидэ ажахынгаа хонишодой бүхы бригадануудые арендэ харилсаанда оруулаабди. Урда жэлнүүдтэ энэ һалбаримнай ажахын тоосооной гуримаар эрхилэгдэдэг байгаа. Тэзд энэмнай хонишодтошье, ажахыдашье туһатай ехэ олзо үгөөгүй. Эндэ нюулта нөөлтэ үгы. Бидэ энэ жэлнүүдтэ хони үсхэбэрилгэһээ сэбэр олзо абаһанаа һананагүйбди. Жэл бүри хонидһоо түл абаха, ноoһо хайшалха түсэбүүд дүүргэгдэнэгүй. Эндэ олон шалтагаан бии. Бэлшээри бага, ургасаар муу. Хонидоймнай ашаг шэмэнь доошолоо. Хонишод дуталдана. Эдэ бүхы асуудалнуудые зүбөөр шиидхэхын тула хэмжээнүүдые абажа байнхайбди. Тусхайлбал, эхэ хонидоо хойто-кавказай үүлтэрэй хусануудай үрөөр үрэжүүлжэ эхилээбди. Арендэ харилсаан ашаг үрэтэй байха аабза гэжэ найданабди,—гээд Борис Дамбаевич хэлээ бэлэй.

Ажахы дотор мүнөөдөө 10 мянган, тэрэ тоодо 3200 эхэ хонин тоологдоно. Мүнөө эндэ түл абаха саһань дүүрэжэ байнхай. Энэмнай хонишодой түрүүшын эгээл харюусалгатай ажал болоно ааб даа. Тиимэһээ совхозой эхэ хонидой зарим отарануудта ошожо, тэндэхи байдалтай танилсаха, хонишодтой хөөрэлдэхэ гэжэ шиидээбди.

Ажахын түб — Алла һууриһаа зүүлжээ, хабарай шабар шабхатай харгыгаар Аянда хүрэжэ ерэбэбди. Эндэ ажахын эхэ хонидой гурбан һүрэг байрлана.

Ахалагша хонишон Д. С. Будаевай отара Малыгинай нуурай эрьедэ үбэлжэнэ. Дондоб Содномович табан жэлэй туршада хонишоноор ажаллажа байнхай. Харин тэрэнэй һамган С. П. Цыренова энэ ажалда тэбхэр 21 жэлдэ хүдэлнэ. Тэдэнтэй хамта мүнөө совхозой үнинэй хонишодой нэгэн Л. П. Раднаева хүдэлмэрилнэ.

— Хониднай хүгшэрһэн, һүүлшынхиеэ хурьгалжа байнхай. Түсэбөөр хараалһан хурьгадаа абаабди,— гэжэ Д. С. Будаев хөөрэнэ.

Бидэ хонишодтой ажахын энэ һалбари тухай хөөрэлдэбэбди. Эндэ дүршэл шадабаритай, үнинэй хонишод ажаллана ха юм. Тэдэнэр хонидойнгоо зунай бэлшээри, нажаржаандахи байра байдал тухайгаа һанаагаа зобоно.

— Нажартаа хониднай Урда-Аянда байрладаг. Эндэхи бэлшээриин ургаса муудаа. Уһалха арга байхагүй. Тиихэдэ хонидоймнай үдэрэй халуунһаа, мүн һүниндөө хороохо, хонохо һарабшань хуушараа,— гэжэ хонишод хэлэнэ.

Энэ жэлдэ хурьгалһан хонидынь һүтэй. Үнгэрһэн жэлдэ ажахы адууһа малдаа тэжээл хүсэд хүрэхөөр бэлэдхээ ха юм.

Дарима Санжиевна Бодиева совхозой Гааргын-Адагай фермэдэ һаалишанаар ажаллажа байһанаа табан жэлэй саада тээ хонишон болоһон намтартай. Тэрэнэй даадаг отарада 543 эхэ хонин харууһалагдана. Эндэ мүнөө 500 гаран хурьган абтаад, һайнаар түлжүүлэгдэнэ. Д. С. Бодиеватай хамтэ тэрэнэй нүхэр Б. Р. Цыбенов, М. Б. Хетуев гэгшэд ажаллана.

— Хонидоймнай байра сооһоо уһан гарана. Гэрнай хуушаранхай. Шабардаа һаа, һайн бэлэй. Бэеэ угааха банигүйбди. Холодильник, телевизорнай эбдэрнэ. Мастернууд харагдадаггүй. Телевизорээ аяар Хурамхаан абзашажа заһабарилхыень үгөө һэм,— гэжэ ахалагша хонишон хэлэнэ.

Эндэхи хонишод худалдажа абахаар октябрь һара соо «Урал» маркын мотоцикл захиһан байгаа. Тэрэнэй хэзээ ерэхэнь мэдэгдэнэгүй. Зундаа хонишон Урда-Аянда нүүдэг байна. Энэнь совхозой түбһөө холо ааб даа. Тиимэһээ хонишодто транспорт хэрэгтэй болоно. Гадна зундаа хонишод һүрэгтөө үбһэ бэлэдхэхэ болоно.

Энэ отараһаа холо бэшэхэнэ ахалагша хонишон В. Г. Хуригановай бригада оршоно. Эндэ Владимир Галсановичай хадам эхэ, үнинэй хонишон, Ц.-Д. Д. Цыремпилова угтаа бэлэй. Ахалагша хонишон энэ үдэр шэнээр һунгагдаһан арадай депутадуудай эмхидхэлэй түрүүшын сессидэ хабаадахаяа ошоһон байба. В. Г. Хуриганов хабартаа сомоной Советэй арадай депутадаар һунгагдаад, нютагайнгаа хүн зоной этигэл найдабарида хүртэһэн юм.

— Ажал хүдэлмэримнай яһала урагшатай. Энэ жэлдэ хонин бүриһөө хурьга түлжүүлхэмнай,— гэжэ Цыбик-Дулма Дармаевна хэлэнэ.

Тус отара дээрэ ахалагша хонишоной хани нүхэр И. Ц-Д. Хуриганова, тэрэнэй дүү хүбүүн Н. Ц-Д. Бурлаев, Д. Б. Рабжинов гэгшэд ажаллана.

Хурамхаан.

АГЫН РАДИОГОЙ АРЮУН ЗАМ

Байгуулагдаһаар 25 жэлэйнь ойдо

«Ага хэлэнэ. Амар сайн, хүндэтэ нүхэд!» — гэһэн үгэнүүдээр Агын радио үглөө бүхэндэ дамжуулгануудаа эхилжэ, нютагайхидайнгаа һуларшагүй анхарал татадаг болонхой. Дээрэ дурсагдагша мэдээсэлэй зургаанай аша туһаар агынхид округ дотороо боложо байһан һонин саг соогоо шэхээрээ шагнаха, сэдьхэлээрээ мэдэрхэ аргатай байна. Радио хадаа газетэһээ хараагүй түргэн саг соо шухала һонин шагнагшадтаа дуулгаха аргатай. Газетэ хэблэгдэтэрээ хэдэн шата, хаалтануудые гаталан гарадаг. Эсэстэнь уншагшадтаа хүрэтэрөө нилээд удаахан саг соо аяшардаг гээшэ. Илангаяа манай округой эрхэ нүхэсэлдэ һуурин, тосхонуудта, малшадай буусанууддта хэблэл хожомдожо хүрэдэг.

Эгээл энэ ушарһаа бүри 25 жэлэй саана олониитын үүсхэлээр окружной радио-дамжуулгын редакци байгуулха тухай тогтоол баталан абтаһан юм. Тиигэжэл, нютагаймнай тон эдэбхитэй хэдэн журналистнууд Агын радиогой үндэһэ һуури табилсаһан байна. Ахамад редактораар томилогдоһон Дугар Найданович Найдановай хүтэлбэри доро удангүй түрүүшын дамжуулганууд буряад, ород хэлэнүүд дээрэ эмхидхэгдэжэ, агынхидай айхабтар ехэ һонирхол татаа бэлэй. Агын радиогой түрүүшээр хүл дээрэ торнихо хэрэгтэнь ехэ нүхэдынь болохо Шэтын радиогой хүдэлмэрилэгшэд түйлай ехэ туһаламжа үзүүлһэн юм. Гэбэшье, округой радио олиггүй бэлэхэнээр мүнөөдэрэйнгөө хэмжээндэ хүрэжэ ерээ гэхын аргагүй. Эхин жэлнүүдтээ илангаяа материально-техническэ хангалтын талаар ахирхан байһан юм. Радиогой студи, аппаратнань уйтахан, үзэмжэгүйхэн таһалганууд түхеэрэгдэнги һэн. Мүн дамжуулгануудые бэлдэдэг журналистнуудайшье тоо үсөөн байгаа. Зүгөөр бэлиг түгэлдэр, ажабайдалай халуун шулуу долёоһон, тон шухалань гэхэдэ, эхилһэн хэрэгэйнгээ саашанхи хүгжэлтэдэ этигэдэг байһан эдэ журналистнууд дамжуулгануудаа һонирхолтойгоор эмхидхэдэг, ажалша арад зонтой нягта холбоотойгоор ажаллахые оролдодог байһан юм. Жэра гаран онуудта репортёр үргэлһэн радиогой журналистнуудые округой элдэб нютагуудта олсор харахадаа, тэдээнтэй уулзажа, хөөрэлдэхэдөө гайхахагүй байгаабди. Эдэнэр олонхи ушарта ябагаар, хэргын унаагаар ябажа, удангүй мүндэлхэ репортаж, интервью, очерк, зурагланууддай материал суглуулдаг байһан.

— 1965 ондо мүндэлһэн манай коллектив багаханшье һаа, эбтэй зетэй, мэргэжэл түгэс, өөрын үгэтэй, өөрын һанал бодолтой журналистнуудтай байһан юм. Ород хэлэн дээрэ Григорий Константинович Котелев, Николай Иванович Зайцев, харин буряад хэлэн дээрэ Чингис Гомбоин гэгшэд дамжуулганууды эмхидхэдэг һэн. Ахамад редактор Дугар Найданович Найданов коллективэйнгээ бүхы ажал хүдэлмэри шадамар бэрхээр ударидадаг һэн, —гэжэ Агын радиогой ветеран Тамара Семёновна Слободчикова тэрэ үе тухай мүнөө һанан дурсана.

Тэрэнэй саашань хөөрэһэнэй ёһоор, журналистнуудай бэлдэһэн материал радио-шагнагшадта хүргэхэ талаар бусадшье хүдэлмэрилэгшэд горитой ажал ябуулдаг байһан байна. Абяа буулгагша оператораар мүнөө диктор болоһон Галина Татаренко, харин дикторнүүдээр Евдокия Мункуева, Михаил Ухов, машинисткээр Норжомо Доржиева гэгшэд эхин түрүүн ажаллаһан намтартай.

Баймга округой радиодо ажалладаг хүн зоной тоошье олошороһон, дамжуулгын сагшье ехэ болоһон, редакциин материально-техническэ үндэһэ һууришье һайжарһан байна. Би өөрөө Агын радиогой нилээд хүл дээрээ гараад, олоной дунда мэдээжэ болоод байхада, 1972 оной намар энэ коллективэй гэшүүн боложо ороһон хүм. Тиихэдэ мүнөөнэйхидэл адли 23 хүн ажалладаг бэлэй. Тэрэ үедэ Агын радиодо ажаллажа байһан журналистнуудһаа нилээд һургаал заабари абтаһан гэээшэ. Хододоо хошон зүгаа гаргажа ябадаг, мэргэн үгэтэ Батамунхэ Базарон, оюун бэлигэйнгээ абьяаста ээлэгдээд байхадаа, аюул усалһаашье зайсаха сүлөөгүй, тамхяа һороод лэ, саарһаяа шагаадаг Сэнгэ Дамдинов, ухамай ухаатай уран шүлэгшэн, драматург Баатар Цырендашиев гэгшэдтэй, ганзага нэгэдэжэ, буряад хэлэн дээрэ дамжуулганууды эмхидхэжэ захалаа һэм. Эмхидхэһэн материалнуудыемни диктор Цырегма Рыгзынова шадамар бэрхээр, онсо һайханаар уншажа, олоной һонорто дурадхадаг һэн. 18 жэлэй туршада журналистаар ажаллажа олоһон зарим тэды дүй дүршэлни Агын радиогой аша туһаар түйлагдаа.

Тэрэ гэһээр нилээд олон жэлнүүд үнгэрөө, байдалнай хубилаа. Үдэрһөө үдэртэ сагай эрилтэ ондоо болоно. Энэ болзорой хугасаа соо Агын радиодо ажаллажа, тэрэнэй һургуули гараһан зон нилээд олон. Эдэ бүгэдые бараниень тоолохын аргагүй. Зүгөөр, заримыень дурдахада, үлүү болохогүй гэжэ һананаб. Цымжит Сультимович Сультимов, Галсан Жигжитович Дондоков, Зандара Хутагтуевич Намдаков гэгшэд үнгэрһэн 25 жэлэй туршаа соо ахамад редакторнуудаар ажаллажа, тэрэнэй хүгжэхэ хэрэгтэ ехэ хубитаяа оруулалсаа. Гарма Анандаевич Цырендашиев һаяын редакциие удэридана. Мүн журналистнууд Цырегма Батоева, Сергей Бухаев, Борис Нестеренко, Галина Легостаева, Балдан Жапов, Дашанима Амоголонов, Дашадондок Амоголонов, поэдүүд Арсалан Жамбалон, Цыденжаб Цыриторон, Бальжинима Юндунов, Баатар Шагдаров гэгшэд Агын радиодо ажаллаһан юм.

Агын окружной радио-дамжуулгын редакциин коллектив 25 жэлэйнгээ ойе хүгжэлтынгөө шэнэ шатада угтаба. Редакци үдэр бүхэндэ нэгэ часай туршада буряад, ород хэлэнүүд дээрэ дамжуулгануудые ябуулна. Округой хүдөө ажахын, промышленностиин, худалдаа наймаанай, барилгын, хэлхээ холбооной, арадай эрдэм һуралсалай, элүүрые хамгаалгын, соёл сурталай эмхи зургаануудай ба элдэб һалбариин ажал ябуулга тухай хөөрэһэн материалнуудые Агын радио олоор эмхидхэдэг. Комсомол болон залуушуулай, һурагшад болон пионернүүдэй ажабайдал радиогой хүсөөр саг соогоо зураглан харуулагдадаг.

Орёо шанга, хурдан урасхалта үе сагаа үнэншэмэ зүбөөр хөөрэхэ талаар радиотуужа, журнал, зураглал, очерк, репортаж болон сэхэ дамжуулганууды эмхидхэн, редакциин коллектив хүн зоной анхарал татажа шадана. Агын радиогой мүнөөнэй журналистнууд аха нүхэдэйнгөө дүй дүршэл халан абажа, радиожурналистикын түрүү онол аргануудые хэрэглэн, дамжуулгануудаа улам һонирхолтой болгохые оролдоно. Редакциин ахалагша редакторнууд Дулма Дашиева, Алексей Жондоров, редактор Цыден Дугаржапов гэгшэд коллективтэ олон жэлдэ хүдэлжэ, үе сагайнгаа эрилтэдэ хүрэмэ дамжуулгануудые эмхидхэхэдээ шадамар болонхой. Залуу корреспондентнууд Бимба Дабаев, Владимир Чимитдоржин, Доржо Баяров, Баяр Дугаржапов, Данзан Суходаев гэгшэд редакцида һаяшагай ерэжэ, радиожурналистикын бэлэн бэшэ мэргэжэл шудална.

Агын радиогой дамжуулгануудай шагнагшадта урагшатай хүрэхэ хэрэгтэнь коллективэй бусад хүдэлмэрилэгшэд горитойхон хубитаяа оруулалсадаг. Сэсэг Митупова абяа буулгадаг оператораар 1970-аад онуудһаа таһалгаряагүй ажаллана. Галина Татаренко, Тамара Слободчикова, Домна Жамсаранова гэгшэд редакциин байгуулагдахаһаа гэхээр эндэ хүдэлнэ. Бүтид Батоева, Дулма Эрдынеева, жолоошод Нимбу Самбуев, Базаргүрэ Базарсадаев, завхоз Николай Ткачёв, машинистка Галина Гомбожапова, диктор Цырендулма Батамункина, оператор Наталья Бадмаева гэгшэд коллективэйнгээ амжалта, алдуу эндүүень адлихан хубаалданад.

Манай орон дотор нацинууд хоорондын харилсаануудые нарижуулан һайжаруулха зорилгонуудай бэелүүлэгдэжэ байһан үедэ Агада радиотелекомплекс бариха тухай партиин Шэтын обкомой тусхай тогтоол баталан абтаһан байна. Орловскын барилгын управлениин тусхай бүлэг дээрэ дурсагдагша барилга хэнэ. Мүнөө шухала барилгын ханань бодхоогдобо. Бухыдөө тус барилга 1990 оной эсэстэ ашаглалгада үгтэхэ юм. Энэ үедэ зохёохы, мүн техническэ хүдэлмэрилэгшэдые бэлдэхэ ажал ябуулагдана. Бухыдөө национальна телестудида 80-яад зон ажаллаха юм. Орловск тосхон руу утаһан татагдажа, 2 программатай станциин хүсөөр дамжуулганууд телевизор харагшадта хүргэгдэхөөр түсэблэгдэнэ.

Шэнэ байшан соо Венгриин Арадай Республикаһаа эльгээгдэһэн радиогой орёо оньһон техникэ табигдаха юм. Харин теле-дамжуулганууд манай орондо бүтээгдэһэн һайн техникээр хангагдаха байна. Округой түб Ага тосхондо тусгаар радиостанци түхеэрэгдэхэ. Энээнай ашаар агаарай долгиндо сэхэ гараха аргатай болохобди. Харин мүнөөдөө Агын һонинууд долоон хоногтоо 3 дахин Шэтэһээ «Талын толон» гэжэ радиостанцаар агаарай долгиндо гарадаг. Гэхэтэй хамта нёдондо хабарһаа «Сагай амисхаал» гэжэ нэрэтэй мэдээсэлэй, уран зохёолой болон хүгжэм дуута дамжуулга Шэтын телевиденеэр буряад хэлэн дээрэ хэгдэдэг болоо. Округой хүн зонһоо гадна, областиин бусад районуудай буряад үндэһэ яһатан «Сагай амисхаалай» дамжуулгануудые һонирхон харана. Энэ дамжуулга хадаа, округой телевидениин эхин шата, үндэһэ һууринь болоно.

Эсэстэнь хэлэхэдэ, һаяын жэлнүүдтэ ажаллажа эхилхэ телерадиокомплекс хадаа, Агын радиогой журналистнуудай урдаа табиһан зорилгонуудаа урагшатай бэелүүлхэ хэрэгтэнь һайн талаһаа нүлөөлхэ ёһотой. Тиигэжэ эдэнэр округой ажабайдалые, мүнөө үеынь түүхэ намтарые олондо үнэншэмэ зүбөөр түүрээн хөөрэхэ хүсэлтэй 25 жэлэйнгээ ойе угтахань.

Б. ГАРМАЖАПОВ,
манай корр.

Эрдэм ба ажабайдал

...УМЖЭЛХЫ НЮДӨӨР...

[illegible]

...уг баялиг», «Ганжуур ба Данжуурые шудалалгада оролто» гэһэн номуудые хэблүүлбэ.

Литература, аман зохёол ба искусство шэнжэлдэг таһагай хүдэлмэрилэгшэд ехэ ажал хэжэ байнхай. Гурбан ботиһоо бүридэһэн «Буряад литературын түүхэ», «Сибириин ба Алас-Дурнын арадуудай аман үгын зохёолнуудай уг баялигууд» гэжэ номуудые бэлдэжэ байна. Эдэ жэлнүүдтэ хэдэн олон учебнигүүдые, шэнжэлгэнүүдые мүн лэ хэблэжэ гаргуулаа.

Эрдэм шэнжэлгэеэ бүри нарижуулха талаар шэнэ онол аргануудые институднай мүнөө бэдэржэ байна. Тиин социологуудай саг зуурын коллектив эмхидхэгдэнхэй. Энэ коллектив социологическа шэнжэлгэнүүдэй онол аргануудые хэрэглэжэ, Буряад орон доторхи үзэл сурталай байдалые шэнжэлжэ байна. Жэшээлхэдэ, нацинууд хоорондын харилсаанай байдалые, оюун бодолой ажабайдалда национальна өөрсэ янзануудые, хүн зоной элдэб социальна бүлэгүүдэй ажабайдалай хубилалтын гол шэглэлнүүдые шэнжэлжэ үзөөд, захил хэһэн предприятинуудта, албан зургаануудта өөһэдынгөө зууршалгануud ба дурадхалнуудые дамжуулаа һэн.

Тобшолходо, хуушанай бодомжоһоо, үзэл сурталай хубилашагүй элдэб заабаринуудһаа ходорхо арга замуудые институдаймнай коллектив бэдэрнэ. Тиин эрдэмтэднай республикынгаа хэблэлдэ, радио болон телевиденидэ һанамжануудаа хэлэхэдээ, асуудалнуудые шангаар табидаг болонхой. Тэдэнэй статьянууд, хабаадалсаһан дамжуулганууд олоной һайшаалда хүртэнэ.

Өөһэдыгөө шүүмжэлхы нюдөөр харахада, һүүлэй үедэ ехэ юумэн хэгдэжэ байна, хэгдэхээршье хэбэртэй. Тиимэшье һаа, эрдэмтэднай бүтээжэрхиһэн ажалаараа һанаагаа амаржа байнагүй, бүри саашаа эрмэлзэнэ. Хуушарһан элдэб заабари, заршамуудһаа холодон, хэжэ байһан бүхы ажалаа шэнэ эрилтээр сэгнэжэ, шэнэ аргануудые хэрэглэжэ, арад зондо аша туһатай шэнжэлгэнүүдые хэхэмнай лабтай гэжэ һанагдана. Юуб гэхэдэ, манай институдта зориһоноо бэелүүлхэ хүсэншье, дүй дүршэлшье бии.

А. ЖАРГАЛОВ,
Буряадай Нииты эрдэмэй институдай эрдэмтэ секретарь, хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидат.

Манай тайлбари

ПЕНСИИН ЭМЖЭЭН

...үнэн» газетын редакцида болон Буряадай АССР-эй ...хангалгын министерстводэ пенсионно хангалгын ...байдалаар һонирхоһон асуудалнууд олоор ороно. ...социальна хангалгын министрэй орлогшо Г. М. ЧУ... ...харюу эндэ дурадханабди.

...октябриин 1-һээ ...публикымнай пен... ...хубилалта... ...байна. ...бага хэмжээн ...гүрэнэй пред... ...хүдэлмэрилэг... ...колхозой гэшүү... ...хангалга адли ...гэшэ. Мүн тии... ...хамгаалгын ...ветерануудай, ...материальна ...үргүүлагдаа. Тии... ...бүгэдэ пенсион... ...болохоёо бай... ...түрүүшын лэ...

...Верховно Соведэй ...СССР-эй Эрхэтэ... ...хангалга ту... ...Хуули абтаха ...Хуулиин проект ...ноябрьһаа, хой... ...зүбшэн хэл... ...юм.

...зэргэ удаан, ...хүдэлһэн ...зэргээр лэ ...хангагдаха ёһо... ...проект ...

...абажа бай... ...гаргаг... ...хэмжээн дахи... ...гү гэжэ ве... ...зобоно.

...Эрхэтэдэй пенси... ...тухай» Хуулиин ...124-дэхи статьятай ...түрүүн гаргаг... ...хэмжээн пен... ...дуран соо ...гаргаг... ...пенсионер ...урда тээхи 5 жэл ...байһан дундуур ...(хэрбээ Хуу... ...январиин 1-... ...гү, али пен... ...урда тээ... ...гү — өөрынь ...түрүүн ямар ...салинһаа гаргаг... ...тэрээнһээл мү... ...ёһоор ...Пенси тоо... ...салин хүлһэнэй ...түлөө үгтэ... ...оролсохо ...гол ажал... ...ажал хэжэ ...нэгэ дахин ...хэмжээн ...оруу...

...жэшээ ...220 түхэригэй са... ...ветеран 1980 ...гаранхай. 20 ...хэхэдэ, 131 ...абаха. Таһал... ...36 жэл, ху... ...46 жэл. ...хэмжээ шэ... ...гаргахадаа, дүр... ...шуха... ...55 процентнь ...(25 жэл... ...жэл бүхэ... ...процент түлэгдэ... ...хүсөөд амарал... ...хүнэй пенсиин

хэмжээн абадаг байһан салингайнь 75 процентһээ дээшэ байхагүй; 4. Дайнда хабаадагшадай пенси түрүүн тогтоогдоһон эгээл бага пенсиһээ — 70 түхэригһөө — 25 процентээр нэмэгдэхэ. Тиимэһээ энэ ветеранай пенси иигэжэ гаргагдажа болоно: 220 түхэриг салингайнь 55 процент 121 түхэриг. Стажайнь түлөө тэрээндэ 21 процент гэхэ гү, али 46 түхэриг 20 мүнгэн нэмэгдэхэ. 121 түх. + 46 түх. 20 мүн. = 167 түхэриг 20 мүнгэн болоно. Иигээд байхадаа, дээдэ дурдагдаһан дүрбэн шухала юумэнэйнгөө 3-дахиие мартаха ёһогүйбди. 220 түхэригэй 75 процентнь 165 түхэриг. Энэмнай пенсиинь бодото хэмжээн болоно. Тэрээн дээрэ фронтовигуудай нэмэлтэ 17 түхэриг 50 мүнгэ нэмэхэдэмнай, 182 түхэриг 50 мүнгэ энэ ветеранай абаха.

Харин мүнөө ямар үедэ багадхаһан коэффициент хэрэглэгдэхэб гэжэ хаража үзээ. Тэрэ хадаа салингай 280 түхэригһөө дээшэ гэхэ гү, али эгээл бага салин хүлһэнэй (70 түхэриг) хэмжээнһээ дүрбэ дахин ехэ байбалнь хэрэглэгдэхэ.

280 түхэригһөө дээшэ салин хэдэн хуби болгогдон хубаагдадаг юм. Тэбхэр 280 гэһэн хубинь хараада бултадаа абтаха, саашанхинь — хуби хубяараа. Жэшээ. Нэгэ эрэ хүнэй салин 320 түхэриг байба һэн гэлэй. 30 жэлэй стажтай. Иимэ ушарта салингайнь хараада абтаха хэмжээн 314 түхэриг (280-һаа 100 процент, 40-һөө — 85 процент). Энэ суммаһаа 55 процент абтаха ёһотой. Тэрэмнай 172 түхэриг 70 мүнгэн болоно. Стажайнь 5 жэлээр ехэ һэн хойнонь 314 түхэригһөө 5 процент гэхэ гү, али 15 түхэриг 70 мүнгэ нэмээхэдэмнай, энэ хүмнай (манай жэшээ дээрэ) 188 түхэриг 40 мүнгэнэй пенси абаха жэшээтэй.

Хуулиин проектын 62-дохи статья соо пенси тоолон гаргахын тула ажалай стажые яажа тоолохо тухай гурим үгтэнэ. Тодорхойлбол, дээдэ болон тусхай дунда һургуулида һуража байһан үе мүнөө ажалай юрэнхы стажай тоодо оруулагдаха болоо. Үшөө тиихэдэ 1 бүлэгэй инвалидай гү, али 16 наһа гүйсөөгүй инвалид үхибүү харууһалһан саг, мүн 80 наһа хүрэһэн үндэр наһатай хүниие хаража байһан үе ажалай юрэнхы стажда оруулагдаха.

Үхибүүгээ 3 наһа хүрэтэрнь (зүгөөр 6-һаа дээшэ бэшэ жэл) хараһан эхын стаж һалахагүй. Офицернүүд, прапорщигууд, мичманууд болон болзорһоо гадуур алба хэгшэдэй һамгадай мэргэжэлээрэ хүдэлжэ шадахагүй байгаа һаань, ажалайнь стаж ябажа байһанда тоологдохо. Зүгөөр тэрэ 10 жэлһээ дээшэ байха ёһогүй.



Хойто-Байгалай районой Нижнеангарск тосхон. Коопзверепромхозой ангай арһаар хубсаһа оёдог цехтэ 18 эвенк, хоёр ород эбтэй эетэй хүдэлдэг юм. Түс цехэй коллектив түсэбөө холо үлүүлэн дүүргэдэг. Оёдолшодой дунда эгээл залуунь Екатерина Платонова болоно. Тэрэ арбадахи класс дүүргээд, хоёрдохи жэлээ эндэ хүдэлнэ. Тэрэ хойто зүгэй арадуудай түлөөлэгшэдэй республиканска конференциин делегадаар һунгагдаһан юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: **залуу оёдолшон, ВЛКСМ-эй гэшүүн Екатерина Платонова.**

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

Хүн ба үе саг

НЭРЭНҮҮДЫНЬ САГААРУУЛАГДАБА

1933, 1937—1938 онуудта үндэһэ баримтагүйгөөр хашагдажа, партиин зэргэһээ гаргагдаһан бүлэг коммунистнуудые партийна талаар сагааруулха тухай асуудал партиин обкомой бюро хаража үзэһэн байна. Тэдэнэй ямаршье гэмэ зэмэгүй байһанһаа хэрэгүүдынь болюулагдаа һэн. Тиин ВКП(б)-гэй гэшүүнһээ гаргаха тухай шиидхэбэринүүдые КПСС-эй обкомой бюро болюулжа, наһа бараһанайнь хойно тэдэнние партийна талаарнь сагааруулба:

Будаев Базар Гармаевич, 1907 ондо түрөө, 1928 онһоо партиин гэшүүн, Баргажанай аймагай Баян-Голой ажалшадай сомоной Соведэй түрүүлэгшэ байгаа;

Быцко Михаил Васильевич, 1902 ондо түрөө, 1928 онһоо партиин гэшүүн, Зүүн Сибириин түмэр замай харгын мастер байгаа;

Дармаев Даши Дармаевич, 1904 ондо түрөө, 1928 онһоо партиин гэшүүн, Баргажанай аймагай Баян-Голой сомоной Соведэй уншалгын гэрые даагша байгаа;

Денисов Тимофей Иванович, 1905 ондо түрөө, 1925 онһоо партиин гэшүүн, Улаан-Үдын паровоз-вагон заһабарилгын заводто мастер байгаа;

Дерышев Григорий Сергеевич, 1888 ондо түрөө, 1931 онһоо партиин гэшүүн, Улаан-Үдэ станциин пассажирска поезднуудай ахамад кондуктор байгаа;

Емельянов Петр Яковлевич, 1904 ондо түрөө, 1932 онһоо партиин гэшүүн, Улаан-Үдын ПВЗ-гэй котельнэ цехэй мастер байгаа;

Иванов Михаил Константинович, 1905 ондо түрөө, 1930 онһоо партиин гэшүүн, Улаан-Үдын ПВЗ-гэй шэрэм шудхалгын цехэй мастер байгаа;

Канзберг Айзик Борисович, 1901 ондо түрөө, 1932 онһоо ВКП(б)-гэй гэшүүндэ кандидат, Улаан-Үдын ПВЗ-гэй котельнэ цехэй инструментальна мастерскойе даагша байгаа;

Кожевников Кузьма Кузьмич, 1904 ондо түрөө, 1931 онһоо партиин гэшүүн, Хяагтын аймагай «Гигант» гэжэ хүдөө ажахын артелиин правлениин түрүүлэгшэ байгаа;

Кузьмин Сергей Михайлович, 1904 ондо түрөө, 1920 онһоо партиин гэшүүн, РСФСР-эй ЦИК-эй дэргэдэ Буряад-Монголой саг үргэлжын түлөөлэгшэ байгаа;

Макшонов Прокопий Гаврилович, 1912 ондо түрөө, 1932 онһоо ВКП(б)-гэй гэшүүндэ кандидат, Улаан-Үдын ПВЗ-гэй котельнэ цехэй мастер байгаа;

Николаев Николай Михайлович, 1898 ондо түрөө, 1936 онһоо ВКП(б)-гэй гэшүүндэ кандидат, Улаан-Үдын ПВЗ-гэй паровозо-колесно цехэй мастер байгаа;

Овсянников Борис Иванович, 1907 ондо түрөө, 1931 онһоо партиин гэшүүн, Улаан-Үдын ПВЗ-гэй котельнэ цехэй мастер байгаа;

Ринчино Гомбо Ринчинович, 1901 ондо түрөө, 1926 онһоо партиин гэшүүн, Баргажанай аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой правлениин түрүүлэгшэ байгаа;

Ринчино Цыденжап Ринчинович, 1902 ондо түрөө, Загарайн аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой правлениин түрүүлэгшэ байгаа;

Семенников Феофан Алексеевич, 1896 ондо түрөө, 1925 онһоо партиин гэшүүн, Улаан-Үдын ПВЗ-гэй паровоз хабсаралгын цехэй начальнигай орлогшо байгаа;

Шахов Иосиф Тихонович, 1884 ондо түрөө, 1926 онһоо партиин гэшүүн, Улаан-Үдэ станциин кондукторнуудай резервые даагша байгаа.

ОНДОО АРГА ОЛООГҮЙ ҺЭН

Манай газетын сентябриин 7-до гараһан номерто «Нэрэ нэрээрнь дурсаял!» гэжэ гаршагтай мэдээсэхы удхатай статья хэблэгдээ һэн. Тэндэ манай редакцида гушаад онуудта хүдэлжэ байһанаа, тэрэ үеын хатуу шанга мүрдэлгэ хардалгын үедэ хохидоһон хүнүүд тухай прокуратурын мэдээсэлһээ үндэһэлэн дурсахадаа, үргэн олон уншагшадайнгаа хэн нэгэнэй тэдээн тухай мэдэхэ юумэеэ эхэ, багашье һаань, дуулгахыень гүйгаа һэмди.

«Буряад-Монголой үнэн» газетын промышленно-транспортна таһагые даагшаар хүдэлжэ байтараа, 1937 оной сентябриин 23-да НКВД-гэй гурбанай гараһан тогтоолоор сүүдлэгдээд, ажалаар заһан хүмүүжүүлгын лагерьта 10 жэлээр ябуулагдаһан, Шэтын областиин Агын районой Ага-Хангилай сомондо 1909 ондо түрэһэн Д.-Д. Д. Доржиной саашанхи хуби заяан тухай мүнөө толилхомнай.



ҺҮРӨӨТЭ 1937—1938 онуудта манай ороной хэдэн мянган хүбүүд, басагад хардалгада орожо, сүлэлгэдэ эльгээгдэһэн гээшэ. Тэрэ үедэ «Буряад-Монголой үнэн» газетын таһагые даагшаар ажаллажа байһан Даша-Дондог Доржиевич Доржин мүн лэ үхэлэй газарай үүдэ татаха үйлэ муута хубида хүртөө һэн.

Өөрынгөө мүхэшэгүй шэн зоригой, ажамидаралай гүн хүсэндэ анханһаа этигэдэг байһанай ашаар тон үсөөхэн зоной тоодо тамын оронһоо амиды мэндэ бусаад, мүнөө Агын округой Могойто тосхондо үреэлэй үндэр наһа эдлэн ажаһууна.

Нютагайнгаа энэ шэн габьяата хүнтэй уулзажа, тэрээнэй баян аад, хүндэ хүшэр ажабайдалай нэгэхэн лэ хубиие өөртэнь хөөрүүлжэ абааб.

Д-Д. Доржин Улаан-Үдэдэ ажаһуудаг, ажалладаг һэн хойноо тэндээ тон олон нүхэдтэй һэн. Энэньшье ойлгосотой, Буряадай морин сэрэгэй суута дивизиондо алба хэжэ, хатуужал гараһан залуу коммунист сэрэгшэ хүнүүдээр илангаяа харилсадаг байгаа. НКВД-гэй хүдэлмэрилэгшэ Александр Викторович Ефремов Доржиной тон дүтын нүхэдэй нэгэн һэн. Тиимэһээ тэрэнэй хүдэлдэг газарайнь улаан булан соо тэдэ хоёр нэгэтэ бэшэ бильярд наададаг байгаа.

1937 оной сентябрь һарада Эрхүүгэй областиин Мальта тосхондо үнгэргэгдэһэн командно-политическэ бүлгэмэй тусхай курс дүүргээд, нүхэр Доржиной Улаан-Үдээ бусаад байтарнь, Ефремовынь ажалдань хонходожо, улаан булан соогоо үдэшэлэн уулзая гэжэ дурадхаба ха.

Болзолдоһон сагтаа ерээд, урданайхидаал адли бильярд сохижо байха үедөө Даша-Дондог нүхэрэйнгөө барагар шарайе гансата обёорбо. Доржин юунэйшье боложо байһые ойлгожо ядана. Мүн наадаһаниньшье урагшатай ябабагүй.

Эгээл энэ үедэ Александр Викторович Доржиндо халта хөөрэлдэе гэһэн тэмдэг үгэбэ.

— Нүхэрни, энэ хөөрэлдөө емнай шэхэтэйшье амитан дуулаха ёһогүй! Түрэл гарал, танил тала зон тухайгаа мүнөөдэрһөө мартаха ёһотойш. Ушар юуб гэхэдэ, шинии нэрэ «түшаалгаха» гэһэн хүнүүдэй список соо бэшээтэй байна,— гэжэ олоной харахагүй газарта ошоһон хойноо нүхэрынь һэргэмжэтэйгээр хэлэбэ.

Сэлмэг үдэрэй арюун чомин агаарта тэнгэриин лужэгэнэһэн мэтээр эдэ үгэнүүд Даша-Дондогые сошообо.

— Юу хэлэнэш!? Би үнэншэнэгүйб! — гэбэ харюудань.

— Шамда худалаар хэлэхэ гэжэ яахабиб!? Энээнһээ хойшо ши бидэ хоёр уулзахаяа болиё... Мүрдэлгэдэ байхадаа, минии нэрэ дурдаа һааш, намайе удаан хөөрэлдэнгүй бууддаха. Зүгөөр ши эдэнэй һабарта орохогүйе оролдохо байгааш,— гэжэ Ефремов хэлэбэ.

Иимэ һанагдаагүй «һонин» дуулаһан Даша-Дондог нэн түрүүлэн Бүтид-Ханда һамгаяа, нялха нарайхан Чингис хүбүүгээ ухаандаа оруулба. «Гэртэхинээ яажа абарха ёһотойб? Хэрбээ минии тушаагдаа һаа, эдэмни «ангиин дайсан» гэгдээд, бүхы наһан соогоо тулиха, зобохо. Үгы гэбэл, баһал түрмэ шорондо хаягдажа, хосорхо ха юм»,— гэһэн бодолнууд толгой соонь хүлгэбэ. Харин Ефремов хардагшадай һабарта орохогүйн тула һэргылгын ямар хэмжээнүүдые абаха тухай нүхэртөө зааба:

— Нэн түрүүн гэртэхи библиотекээ һагшаха, хуушанай номуудые, политическэ, хари гүрэнэй авторнуудай, илангаяа Монгол оронтой холбоотой номуудые, фото-зурагуудые галдаха, мүн комсомолой, партиин болон Соведүүдэй хүдэлмэрилэгшэдэй дүрэ зурагуудые илгажа, альбом сооһоо үгы хэхэ ёһотойш. Хэрбээ ямар нэгэн буутай байбал, тэрэнээ холодуула,— гэжэ Александр Викторович хургаяа даран тоолобо.

А. В. Ефремовэй тоолоһон зүйлнүүд Доржиной гэртэ бултадаа бии байгаа.

1934 ондо Буряадай морин сэрэгэй дивизиондо комсомолой зүгһөө шефскэ туһаламжа хүргэһэнэйнгөө түлөө Чехословакида хэгдэһэн таба һурэдэг буугаар тэрэ шагнагдаһан байба. Тиихэдэ Ага-Хангил нютагайнь комсомолой эдэбхитэн Дашадондок Жалсабон Улаан-Баатар ошоод ерэхэдээ, тэндэһээ асарһан фото-зурагуудые, Монгол, Энэдхэг, Хитад орон тухай номуудые Доржинойдо бэлэг үгэһэн байгаа. Тиихэдэ үшөө Буряадай АССР-эй соёлой ерээдүйн министр, Зүүн Сибириин соёлой институдай ректор нүхэр Жалсабон харгуулжа, бүхы тушаалһаа сүлөөлэгдөөд, Улаан-Үдэ хотын үйлсын ажалгүйшүүлэй зэргэдэ ороод ябаа бшуу.

...Александр Викторович унаган нүхэртэеэ яһала удаан хөөрэлдэбэ. Һүүлээрнь: «Хэрбээ шинии хэрэг намда даалгаа һаань, бү гайхаарай»,— гээд, Доржиной гар шангаар адхаба.

ДАША-ДОНДОГОЙ үдэшэлэн гэртээ ерэхэдэнь, һамганиинь эдеэ шанаһан, үбгэнөө хүлеэжэ байба. Хажуудань үхибүүниинь наадана. Тэдэ тэрэ үбгэнэйнгөө шарайн барагар байһаниие абаһаар обёорбо. Үбгэниинь эдеэлхэшье сүлөөгүй, хараһаар байтарнь, элдэб саарһа, номуудые, фото-зурагуудые шатаажа эхилбэ. Удаань халта сүлөө ороходоо: «Бүтид-Ханда, ши бидэ хоёр һалаха ёһотойбди. Ушар удхыень хожом мэдэхэш»,— гэбэ.

Юугээшье ойлгохоёо болиһон һамганиинь хүбүүгээ үбэр дээрээ һуулгаад, һүгшаржа оробо. Үглөө үглөөгүүрнь Даша-Дондог Доржин үй-хай табиһан һамгаяа, Чингис хүбүүгээ дахуулаад, ЗАГС хүрэжэ ерээ бэлэй. Тэндэһээ гарахадаа, һамганиинь — Батадалаева Бүтид-Ханда, хүбүүниинь — Батадалаев Чингис гэжэ обогтойнууд болоод гэртээ бусаа һэн.

А. В. Ефремовэй хэлэгшэ үнэн байжа, уданшьегүй буутай шуутай мунинха эрэшүүл Даша-Дондог Доржиние албанай хэрэгээр Агада ябатарнь түшаалгын газарта абаашаа бэлэй... Тингэжэ Буряад оронойнгоо үнэн сэхэ хүбүүдэй нэгэн, ёһотой коммунист Даша-Дондог Доржиной амидын тама гээшые үзэхэ гэһэн аза талаангүй үдэрнүүд ерээ һэн. Үнэхөөрөөшье, тэрэ алуулхаһаа бэшые бултыень үзөө. Теэд эрэлхэг коммунист ямаршье бэрхэшээлтэй сагта бэеэ һуладуулжа, алууршадай элдэб аашада тунхарижа үзөөгүй.

Хойшодоо тэрэ аяар 19 жэлэй туршада түрмэ, сүлэлгын газараар түгэншэлөө. Хэды бэрхэшээлтэ сагай тохёолдобошье, Даша-Дондог түрэл нютагайнгаа дэлгэр шарайе хараха, инаг хайрата Бүтид-Хандатаяа, энэрхы хөөрхэн Чингис хүбүүнтэеэ уулзаха байһандаа этигэдэг һэн. Ган буладһаа хатуу хүнэй зоригынь мүхэшэгүй, хүсэлынь холые хаймадаһан байжа, нүхэр Доржин амидын тамые гаталжа, 1956 ондо Ага нютагаа гэртэхиндээ бусаа һэн.

— Би наһан соогоо хоёр дахин нюдэнһөө нулимса гаргажа үзэһэн хүм. 19 жэлэй туршада түрмэдэ, сүлэлгэдэ ябаһанай һүүлээр Ягодный тосхоной паспортна столой дарга, милициин майорой намда паспорт барюулжа: «Нүхэр Доржин, та сүлөөдэ гарабат»,— гэхэдэнь, тэсээгүй һэм. Һүүлээрнь партиин Шэтын обкомой бюро дээрэ намын гэшүүндэ дахяад абтахадаа, уярангүй байжа шадаагүй һэм,— гэжэ Даша-Дондог Доржиевич һаяшаг хэлээ һэн.

Минии һанахада, манай аха нүхэр үшөө нэгэ ушараар заал һаа уярһан байха. Эхэ нютагаа бусажа, гэр бүлэеэ, түрэһэн ганса хүбүүгээ харахадаа, тэрэнэй сэдьхэлынь ээлүүдгүй хүмэриһэн ёһотой. Ушарынь, эдэенэйнгээ амиды мэндэ, амгалан тэнюун ажаһуухын тулада түбһэн хүнэй зүрхэлхэгүй алхам хэжэ, тон дүтынгөө зониие өөрынгөө нэрэһээ гаргаһан гээшэ. Зүгөөр, Даши-Дондог Доржиевич үндэр наһанайнгаа дабаан дээрэ хүгшэнтэеэ золтой жаргалтай, аша гушанараа харан ажаһууна. Хүбүүниинь, Чингис Далаевич Батадалаев мүнөө Могойтын районой дотоодын хэрэгүүдэй таһагта амжалтатайгаар ажаллана. Милициин майор нэрэ зэргэтэй. Энэ хүниие адаглан харахада, түрэһэн эсэгынь түхэл шарайе элирүүлхээр лэ байдаг. Тэрэ нагасынгаа нэрээр ябана. Теэд эсэгэнь ажабайдалай мүндэртэ аадарта ороод байхадаа, хүбүүгээ, инаг нүхэрөө хамгаалха ондоо арга олоогүй һэн...

Ц. ЖАМСАРАНОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Д.-Д. Д. Доржин.

ТАСС · АПН

ХИЛЫН СААНАҺАА

СОЁЛОЙ ХАРИЛСААН ХҮГЖӨӨГДЭНЭ

БОНН. Совет республиканууд болон ФРГ-гэй газар нютагуудай хоорондохи соёлой харилсаае хүгжөөлгэдэ Россиин Федераци түрүү һуури эзэлнэ. Соёлой талаар харилсаа холбоо тогтоохо тухай хамтын мэдүүлгэдэ РСФСР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр В. М. Виноградов болон Баден-Вюртемберг гэдэг газарай соёлой асуудалнуудай талаар гүрэнэй советник В. Генненвайн Штутгартда гараа табиба. Нёдондо жэл РСФСР болон Хойто Рейн-Вестфали гэжэ газарай хоорондо иимэрхүү документдэ гар табигдаа һэн.

Россиин Федерациин болон Баруун Германиин газарай соёлой түбүүдэй хоорондо сэхэ холбоо тогтоолгые үргэдхэлгэдэ, РСФСР болон Баден-Вюртембергын зохёохы ажалтанай харилсаа холбоое эдэбхижүүлгэдэ энэ программа соо ехэ анхарал хандуулагдана. Имагтал Москва, Ленинград болон Штутгартын түлөөлэгшэдэй уулзалганууд тухай бэшэ, харин Новосибирск болон Карлсруэгэй, Владимир ба Фрайбургын, Эрхүү болон Пфорцхаймай, мүн бусад хотонуудай театральна ба хүгжэмэй коллективүүдэй харилсаан тухай хөөрэлдөөн болохо байна.

Залуушуулай харилсаанда ехэ һуури олгогдоно. Энэ хадаа хэлсээнэй бата бэхи үндэһэ һууритай юм. Байгша ондо гар табигдаһан харилсаанай программа РСФСР-эй болон Баден-Вюртембергын элдэб хотонуудай һургуулинуудай һурагшад болон багшанарай делегацинуудай, залуушуулай бүлэгүүдэй, зохёохы дээдэ һургуулинуудай студентнэрэй хоорондохи харилсаае һайжаруулха арга олгохо. Иимэ харилсаанда али болохоор һүлөөлхые оролдохобди гэжэ В. Генненвайн мэдүүлээ.

Үнгэрэгшэ зуун жэлдэ Россиин болон Баден-Вюртембергын байрладаг Баруун-Урда Германиин хоорондо соёлой харилсаа холбооe хүгжөөхэ талаар үндэһэ һуури табигдаһан байгаа гэжэ «Штутгартер цайтунг» газетэ энэ документын ехэ удха шанартай байһые тэмдэглэхэдээ, онсолон заана. Тиигэжэ Баден-Баден хото хэзээ нэгэтэ эндэ ажаһууһан, ажаллаһан И. С. Тургеневэй, Ф. М. Достоевскиин нэрэ обогуудтай нягта холбоотой юм. Харин мүнөө Штутгарт ФРГ-дэ түрүүшынхеэ байгуулагдажа байһан совет соёлой түбэй байрладаг газар болонхой.

АВТОСАЛОН НЭЭГДЭБЭ

НЬЮ-ЙОРК. Уласхоорондын жэл бүриин автосалон эндэхи эгээл ехэ выставкын комплекс соо нээгдэбэ. Энэ хадаа Холбоото Штадуудта үнгэргэгдэдэг эгээл ехэ, нэрэ хүндэтэй автоэкспозици гээшэ. США-һаа, Японһоо, ФРГ-һээ, Великобританиһаа, Италиһаа, Швециһээ ба бусад оронуудһаа дэлхэйн автомобиль бүтээдэг эгээл томо ехэ компанинуудай продукци 1400 гаран экспонат комплексын залнууд соо табигдаба.

90-дэхи онуудай олонхи модельнүүд урда урдын жэлнүүдэйхиһээ һураггүй ондоо, хабтагар түхэл дүрсэтэй. Уһанай дуһалдал адли гонзод гэһэн түхэл дүрсэтэй бишыхан автобусууд юрэ бусыхяар үзэгдэнэ. Япон болон американ компанинуудай табиһан ерээдүйн машинанууд илангаяа һонирхолтой юм. Гэбэшье 90-дэхи онуудай автомобильнуудай гол зүйлынь юуб гэхэдэ, компьютернэ электроникын һүүлэй түйлалтанууд тэрээндэ хэрэглэгдэнэ. Компьютернүүд двигателиин бүхы түхеэрэлгэ, хэрэгсэлнүүдэй ямараар хүдэлжэ байһые хинан шалгана, хэмэл ододой хэлсээ холбоонойн туһаламжаар жолоодолгын панелиин экран дээрэ оршон тойронхи нютагай карта харуулагдана. Харгы замдань ямар бэрхэшээл түбэгүүдэй тохёолдожо байһан, мотоортонь ямар дутуу дундануудай ушаржа байһые уридшалан һэргылнэ.

ХОЛБОО БАРИСААМНАЙ ХҮГЖӨӨГДЭХЭЛ

БУЭНОС-АЙРЕС. СССР болон Зүүн Европын оронуудтай Аргентинын тогтооһон аша үрэ ехэтэй харилсаанууд саашадаашье үргэдхэгдэжэ, үндэр дээдэ хэмжээндэ гаргагдаха аргатай юм гэжэ Аргентинын гадаадын хэрэгүүдэй ба шажанай министр Доминго Кавалло нютагай «Радио Америка» гэжэ радиостанцида интервью үгэхэдөө мэдүүлээ. Экономическа Харилсан туһалалсалгын Соведэй (СЭВ) болон «Риогой бүлэгтэ» ородог Латинэ Америкын оронуудай (Аргентинэ, Бразили, Венесуэл, Колумби, Мексикэ, Перу, Уругвай) түлөөлэгшэдэй хоорондо һаяхан Будапештдэ болоһон уулзалгын үрэ дүнгүүдые тэрэ һайнаар сэгнэбэ. Советскэ Союзда болон Зүүн Европын гүрэнүүдтэ боложо байһан политическэ ба экономическа шухала хубилалтанууд Латинэ Америкын оронуудта али алиндань ашатай туһатай харилсаанай шэнэ түхэл шэнжэнүүдые бэхижүүлхын, бэдэрхын тула таарамжатай һайн хараа түсэбүүдые нээнэ гэжэ Доминго Кавалло мэдүүлээ.

БУШ ТЭТЧЕРТЭЙ УУЛЗАБА

ВАШИНГТОН. США-гай президент Джордж Буш Великобританиин премьер-министр Маргарет Тэтчертэй Бермудска аралнуудтахи Гамильтон хотодо уулзаба. Энэ хадаа СССР-эй Президент М. С. Горбачевтой уулзалгада бэлдэлгын үндэһөөр НАТО-гай гэшүүн-оронуудай хүтэлбэрилэгшэд Дж. Буштай хэхэ хөөрэлдөөнүүдэй нэгэниинь болоһон байгаа. Сагаан байшангай хэблэлэй секретарь М. Фицуотерой хэлэһэнэй ёһоор, уулзахынгаа урда тээ Буш «холбоонойнгоо бусад гэшүүдэй һанал бодолые мэдэжэ абаха хүсэлэнтэй байна».

Хоёр ороной хүтэлбэрилэгшэдэй хөөрэлдөөнүүдэй үедэ «НАТО-гай урда табигдаһан уласхоорондын бүхы асуудалнуудые» зүбшэн хэлсэһэн байгаа гэжэ Фицуотер мэдээсэбэ. Германиие нэгэдүүлгын, НАТО-гай хэрэгүүдэй байдалай асуудалнууд, Европодохи зэбсэгтэ хүсэнүүд тушаа, Литвагай байдал, Ирагай сэрэгэй буу зэбсэг, зүүн болон баруун оронуудай хоорондохи худалдаа наймаанай асуудалнуудта хөөрэлдөөнүүдэй үедэ гол анхарал хандуулагдаһан байгаа гэжэ тэрэ хэлээ.

ВДФ-эй КОНФЕРЕНЦИ

БУДАПЕШТ. Венгриин демократическа хуралдаанай (ВДФ) III конференци эндэ болобо.

Венгриин демократическа хуралдаанай түрүүлэгшэ И. Анталл һунгалтын һүүлээрхи политическэ байдалые сэгнэхэдээ, тэрэнэй хүтэлбэрилхы байдалтай зохилдуулан, партиин политическэ ажал ябуулгые таарaлдуулан табиха шухала гэжэ тэмдэглээ. Энээнтэй дашарамдуулан, хүдэлмэриин шэнэ шэглэлнүүдые, түхэл шэнжэнүүдые, онол аргануудые зохёохо шухала гэжэ партиин хүтэлбэрилэгшэ хэлэбэ.

Гүрэнэй урдын партине дэмжэгшэд коалицида хабаадаха ёһогүй, манда зүришэдэг эгээл ехэ политическэ тала болохо сүлөөтэ демократуудай союз коалицида хабаадаха ёһогүй гэжэ И. Анталл мэдүүлээ. Жэжэ ээдэй бэеэ даaһан байдалтай партитай, христианско-демократическа арадай партитай нэгэдэл тогтоохо талаар хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэхые ВДФ-эй хүтэлбэрилэгшэ партиин хүтэлбэрилэгшэдтэ найдаха гүйлтыень нэгэн дуугаар һайшааһан байгаа.

У-Ж. ДОНДУКОВ

БЕРЛИН ХҮРЭТЭР ХАЗААР МОРЁОР

ЗҮҮДЭН СООМНИ ХАРАГДАДАГ

Үргэлжэлэл. Эхиниинь апрелиин 5, 6, 10, 11, 17-ной номернүүдтэ.

Дайн, дайн... Дутуу дундануудаай манайда угаа олон һэн. Тархишье даа, гэжэ заримдаа һанахаш. Жэшээлхэдэ, подразделениинүүд хоорондын хэлхээ холбоон гэшээ ехэл муу бэлэй.

Хэдэн үдэрэй туршада добтолгодо орожо, олон сэрэгшэд алдахабди. Тиин гэһээшни, полкын командиртай холбоон байхагүй. Хаана хэн юу хэжэ ябаа юм, хэды сэрэгшэдынь һалуулаа, ямар газар, ямар үндэрые эзэлжэ абааб?—Мэдэхын аргагүй. Командир—дарганарнаа һанаа амархан тиихэдэ һүүжэ байха. Иимэ юумэнүүдые, иимэ хойрог ябалнуудые дүрбэн жэлэй турша дайсан хараһанби.

Одоол тиихэдэ:

— Бурханни, харыш даа!—гэжэ залбархаар болодог һэн.

Зарим мохоо модохи командирнуудһаа боложо, хэды олон сэрэгшэд дэмыдэ алуулдаг байгаа гэшэб! «Тэрэ үндэрые хажаашье һаань, аба!» гэһэн захирала дээрэһээ буужа ерэхэ. Тиихэдэнь лэ нэгэшье засагтүй үнеэхин барһад солдадуудшни мүндэр мэтээр адхарһан, зай забдагүй эшэрэлдэһэн һомонуудай урдаа бодожо ошохо.

Нэрхохо дуратай офицернууд, командирнуудые яһалаа хараһанби. Тэдэнэй заримаинь нютагай хүн зонһоо архи (нэрэмэл) абаад, шал-пял һогтотороо уухан аад, үшөө солдадуудые доромжилжо, байжа байдаг даа.

Жэшээ дурдая. Штабһаа ерэһэн офицер иигэжэ захирха: — Туладаа эмхидхэжэ, таргуул хэтэ. Дайсанай ямар, хэды бүүтэй мэдэжэ абахат.

Энээн тухай мандашье униһэн мэдэжэ, полкын штабтаһаа дуулдаһан байн гэһээнь сэрэгшэдые үхэл руу эльгээхэ. Командирай» приказ дүүргэнгүй байгаад, үзэ! Тэндэш буудажа алаха! Юунэйшье түлөө алуулһанаа хэн мэдэхэгүй—тиигэжэ лэ дүүрэ! Хүнэй ами наһан—хорсон ами наһан!

Белоруссида иимэ ушар болоо һэн.

Полкын командирай орлогшо, майор Зеленков фронтой түрүү линидэ нэгэтэ ерэбэ. Тэрэмнай иигэжэ аашалан даа: манай эскадрон туладаанда орохо зуураа, таргуул хэхэ ёһотой гэжэ захирба.

Бидэшье атакада орожо, ямаршье амжалта туйлабагүйбди, ямаршье үндэрые абабагүйбди, тэрэ тэнэг добтолгоһоо боложо, эскадроноймнай хахадые алдабабди. Энэ хүүлин буса ушар һүүлдэнь полкын командирта дуулдажа болоод, тэрэ дураараа аашалһан, хэһээшье зүбшөөрэлгүйгөөр олон хүниие үхэл руу түүһэн офицер сэрэгэй трибуналда үгэгдөө һэн.

Зүгөөр офицернүүдэй иимэ аашанууд хадаа дээдэ байһан командирта олонхи ушарта дуулдангүй, тиигээд лэ үнгэрдэг байгаа.

Совет Арминай командна, нэгэ хүнэй захирган гэзшын хатуу шэрүүниие би бэе дээрээ өөрөө һайсан үзэхэһэн хүгэдэ мүрнүүдые бэшэнэб. Иигэжэ бэшэхэшье хэрэгтэй гэжэ һанакаб.

Би арбадахи класс дүүргэһэн, дунда эрдэмтэй хадаа юухээ тухайлха болоһон ябааб. Манай командирнуудай гаргадаг аашануудые хараад, дураяа яһалал гутахаш даа. Теэд би юрын лэ сержант һэм. Дарга командирай ямаршье приказ шиидшье гэнгүй дүүргэхэ зэргэтэйб. Иланга нэгэл газартаа удаан тогтоһоной үедэ иимэ аашанууд болодог һэн.

1943 оной орой намар Белоруссиин Припять мүрэнэй эрьедэ оборонодо яһала удаан байбабди. Манһаа холо бэшэхэн белорус һуурин, тосхонууд бии һэн. Бишье гэжэ даа, тэдэниие фашистнууд бултыень галдажархиһан юм. Юуб гэхэдэ, партизан хүдэлөөндэ белорусууд эдэбхитэйгээр хабаададаг байгаа. Тэдэнэр газар гэрнүүдтэ һуудаг бэлэй.

Тэндэл манай офицернүүд одоол сэнгээ, жаргаа һэн даа. Нэрэмэл архи нютагай зонһоо абажа, шал-пял болотороо ууха.

Манай солдадуудшье нютагай хүн зон—белорусуудта ошодог һэн. Хартаабха эридэг байгаа. Байгаа һаань, үгэхэ—үгышье һаа, иигэжэ хэлэхэ: «Ковпагай партизанууд бултыень абаа, юушье үлөөгөөгүй». Тэдэнэр генерал Ковпагай партизанууд тухай иигэжэ хэлэдэг байба.

Тэдэ партизануудтай бидэнэр Гомельско областиин Ветка хотые сүлөөлэлгэн дээрэ уулзаа һэмди. Тэрэ хото хадаа гурбан тээһээ ой модоор хүреэлээтэй.

Нэгэтэ манай сэрэгшэд добтолгодо оробо. Бидэнэр үхэр буугаа урагшань түлхижэ, нэгэ газарта тодхобобди. Тээ холо, урдуурнай, немец шинель үмдэһэн хүнүүд һаарагашалдаба.

«Буудагты!» гэһэн захиралта үгэхынгөө урда тээ гэнтэ обёоржо харан гэһээмни, тэдэ немец шинельтэй хүнүүдэймнай малгайда улаан бүд оёотой харагдаба. Партизанууд иимэ тэмдэгтэй ябадаг байгаа ха, юм. Тиигэжэ бидэнэр совет партизануудые «бурханайнь орондо» шууд лэ ябуулжархин алдаһан байнабди.

Тиигэжэ Ковпагай партизануудтай танилсаа бэлэйбди. Нютагай хүн зоной хөөрэһөөр, тэдэ партизанууд дура зоргоороо ябадаг, зариманиинь хүн зониешье тонохоёошье хэмшээрхэдэггүй байба. Зүгөөр Ковпагай, Вершигорагай тэдэ партизанууд шадамар бэрхээр дайлалдажа, дайсадай һүрөөень дарадаг һэн. Элдэб үндэһэ яһатанай түлөөлэгшэд партизанудай бүридэлдэ бии бэлэй. Жэшээлхэдэ, Дунда Азиин, Кавказай, Хальмагай хүбүүд тэндэ ябадаг һэн. Зүгөөр партизанудай олонхинь—украин, белорус яһатанай түлөөлэгшэд.

Белорус хүн зон маанадта һайнаар, энэрхы сэдьхэлээр хандадаг һэн. Тэдэнэр өөһэдөө гэдэһээ үлдэжэ байгаашье һаа, бидэнэр, солдадуудта, хартаабха үгэдэг бэлэй.

Би иимэ хүндэшэ, уужам, дэлгэр сэдьхэлтэй хүнүүдые энээнһээ урда тээшье, һүүлдэньшье юрэдөөл хараагүйб. Баруун Украинада, Польшодо ябаһандал орходоо, тад ондоо, газар тэнгэри хоёртол ехэл илгаатай бэлэй.

Тиихэдэ манай офицернүүд буришье зоргондоо орожо, нэрэмэл архи, горилка юу хээень бүляаха тооной абадаг һэн.

Дээрэ дурсагдаһан майор Зеленков мэтын командирнуудай ябадалнуудые Совет Арминин Уставай талаһаа хаража үзэхэдэ, нилээд ехэ зэмэтэ хэрэгүүд болодог. Юуб гэхэдэ, тэдэнэр манай оршоһон газарые, бэхижүүлгые дайсадта харуулжа, элирүүлжэ үгэдэг байгаа ха юм.

Би тиихэдэ «халуун шулуу» нилээд долёоһон, юумэн гээшые үзэһэн лэ сэрэгшэ ябааб. Тэдэ командирнуудай аашануудай һүүлээр ямар ехэ ажал хүдэлмэри гарадаг гээшэ һэм.

Жэшээлхэдэ, үхэр буугайшни тодхоотой газар дайсанда мэдэгдэшэбэ гэлэй. Тэндээ саашадаа байжа болохогүй. Үгы һаашни, немецүүдэй түрүүшын лэ һомон тархи дээрэшни буужа ерэхэ.

Байраяа һэлгэхын тула үхэр буугай расчедой 7 хүн эсэжэ тулатараа ажал хэхэ. Шэнэ газарта окоп, траншей, блиндаж малтахаш, һомотой хайрсагуудаа зөөхэш, эмхидхэлэй бүхы хэмжээ ябуулга абахаш.

Эдеэ хоол, хубсаһа хунар тухай. Хатажа шулуун болошоһон сухари зундаа химэлхэш, хүрэшэһэн хилээмэ һэлмээрээ үбэлдөө сабшахаш. Шэмэрүүн хүйтэнэй үеые сабхяар ябажа үнгэргөөд байтаршни, саһанай хайлаһан хаһада валенкануудые асарха.

Эдэ бүгэдэ юумэн солдадуудай сэдьхэлдэ, һанал бодолдо ехэл нүлөө үзүүлдэг, урмыень яһалал хухалдаг бэлэй.

Манай сэрэгшэд шэрхи хатуу һэн. Иигэжэ дааража, хүлдэжэ, үлдэжэ, харанхалжа ябаашье һаа, олонхи ушарта үбдэхэ гээшые мэдэдэггүй бэлэй. Хэзээ хаана нойтон хубсаһаяа хатаахаяа, халуун эдеэ барихаяа, амархаяа оройдоошье мэдэхэгүйш. Хүрэжэ хүйтэн болошоһон эдеэ хоол асардаг һэн. Заримдаа хэдэн хоногоор эдеэ хоолой үнгэ эүһэ, үнэр танарые үзэхэгүйш.

Солдадууд одоол үхэтэрөө гэхээр эсэдэг һэн, ябууд дундаа унтаха. Таргалшаһан бөөһэ хюурһанууд амар заяа үгэхэгүй. Тиибэшье иимэл хүшэр хүндэ бэрхэшээлнүүдые совет сэрэгшэ дабажа гараа ха юм. Заримдаа этигэхын аргагүй һэн.

Иимэ зоболондо ороходоо, зарим сэрэгшэд, тэдэнэй тоодо бишье иимэ һаналда абтадаг бэлэйбди: «Иигэжэ тулинхаар, атакада түргэн лэ ороод, алуулһанһаа дээрэл юумэ үгыл хош даа».

Совет сэрэгшэд олонхи ушарта үлэн хооһон ябана, һайндэрнүүдэйл үедэ садажа абана гээд немецүүд һайн мэдэдэг байгаа. Тиимэһээ жэшээлхэдэ, хэнэйшье бэшэ газарта алуулаад хэбтэһэн солдадай хажууда, бэедэ элдэб эдеэ хоол, галедүүдые, мяханай консервэ, шоколад, ялагар часуудые һүниндөө хэжэрхидэг һэн, тэрээндээ минэ табиха. Манай солдадууд тэрээндэ мүлхижэ ошоод, тэдэ юумэнүүдыень абажа байһаар, гэнтэ тэһэрһэн минэһээ хосордог бэлэй. Иимэ олон ушарые би хоёр нюдөөрөө хараһанби.

Тиибэшье бидэ, солдадууд, Эсэгэ орондоо, эхэ нютагтаа, түрэл арадтаа инаг халуунаар дурладаг, тэдэнэйнгээ түлөө ами наһаяа үгэхөөр бэлэн байһанаа олонто дахин харуулаабди.

Дайн, дайн... Энэ аймшагтай үгэ мүнөөшье болотор намайе залд гүүлэдэг.

Дэлхэйн Бүмбэрсэг дээрэ хэзээдэшье энхэ тайбан, амгалан тэнюун байгаагүй. Хаанашьеб, ямаршьеб нэгэ орондо дайн дажар боложол байха. Табяад онуудта Корейн дайн эхилээ. 1956 ондо Венгридэ аюул ехэтэй үйлэ ушарнууд болоо. Юрэдөө богонёор хэлэхэдэ, манай уужам дэлгэр Эхэ ороноо холошье, дүтэшье дайнай дүлэн улаабхилжал байгаа.

Һүүлэй һүүлдэ Афганистан. Тэндэ ямар олон хүбүүднай алуулба гээшэб?!

«Дайн» гэхэдэ, тэрэ туладаануудта шуһаяа адхан унаһан нүхэдни нюдэнэйм урда дахин үзэгдэхэдэл гэжэ, зүүдэн соомни харагдадаг. Тиимэһээл дайн дахин лэ бү болоһой даа гэжэ һанадагби.

[Үргэлжэлэлынь хожом гараха].

Хүн ба байгаали

АРБАН ХОЁР ҺАРА

Ажаглалтанууд

[Үргэлжэлэл. Эхиниинь мартын 10-най номерто].

5. Могой һара (май)

Үдэр хоногуудай ошохо тума уларил хубилжа, оршон тойронхи байгаали ногоон хубсаһаар шэмэглэгдэнэ. Жэргэмэл үглөөгүүр эртэ, хүнгэн сэлмэг агаарта эрьелдэн, тээгэлдэн үдэр бүхэнөө магтан дуулана.

Майн 6-да Егорын үдэр (ородой литээр) хабарые эхилдэг юм. 1930—1940-өөд онуудаар эртын хабар эхилжэ, тарилгын хаһа ерэдэг байгаа. Харин мүнөө байгаалиин уларил 20—25 хоногоор тарилгые хойшонь татадаг болоо.

Тиихэдэ майн 22-то (Николын үдэр) сабшалан, хадалан хаагдаһан, адууһа малнууд зуһаландаа нүүһэн байдаг гэшэ. Эгээл энэ үедэ мал шэрэмдэ (ногоондо) садаһан, халуунда һүүлээ шарбадан гүйлдэжэ, оодоролдожо ябадаг ааб даа.

Ород таряашадай хэлсэдэгээр, Егорын үдэртэ уһан ехэ, харин Николын үдэртэ ногоон элбэг байдаг юм. Майн 22-то халуун оронһоо хараасгай шубуун ниидэжэ ерэнэ. Энэ сагта мойһон сэсэглэнэ, тэрэжги ягаан хүхэ дүлөөр носоно, шэлбэһэтэ модод ногоон түймэрөөр соробхилно.

Шэрэмэй ногоондо үнеэд һү орожо, тоһо зөөхэй ехээр абтана. Шэрэмэй тоһон эгээл хурса, садхабаритай юм. Манай үбгэ эсэгэнэр шэрэмэй тоһо хайлуулжа, үбэлэй янгинама хүйтэндэ эдихээ хадагалдаг байгаа. Иимэ тоһо идиһэн хүн янгинама жэбэрта даарангүй, ямаршье хүндэ хүшэр ажал хэжэ шададаг бэлэй. Иигэжэ шэрэмэй ногоон ямаршьеб даа шэдитэ хүсэтэй байна гээшэ.

Ургын хүхэ толонһоо үнгэ ороһон сэнхир хүхэ дайдаяа магтан дуулаха уялгаяа хүхы шубуун бэрхээр дүүргэнэ. Тэрэ иигэжэ дуудадаг гэжэ хэлсэгшэ:

Ургаһан ногоон үндэһөөрөө хатаг,
Ургаһан ногоон үндэһөөрөө хатаг.

Энэнь тон гайхалтай. Хүхы шубуун хуурайшаг, хатажа эхилһэн модондо һуугаад донгодобол, хоолоймни холо сууряатажа байха гэжэ һанадаг гэлсэгшэ.

Налгай дулаан наашалба гэбэшье, эрьелдээд лэ хүйтэржэ ,һалхилһаар. Нарай малда үбһэ тэжээл, дулаан байра хэрэгтэйл байһаар.

Май һарада майлын оройнууд сагаан «малгайнуудаа» абажа эхилдэг. Нэгэ харахада, һүр жабхаланта уула хаданууд байгаалиин шэдитэ хүлгөөнһөө халуудажа, хүлэржэ байһандал үзэгдэдэг гээшэ.

Оршон тойрон харахада, олон тоото адуу мал, ургамал ногоон, хүн зон хабарай наранда жарган, хүсэ шадалаа эршэдүүлэн хүгжэжэ байдаг.

6. Морин һара (июнь)

Дуулим хабар үнгэржэ, дулаан нажарай эхилхэдэ, үргэн тала дайда үнгын сэсэг ногоогоор шэмэглэгдэнэ. Энэ һарые баруунай буряадууд мангюуһанай һара, үгышье һаа, «месяц луковиц» гэжэ нэрлэдэг юм. Монголнууд мангирые (мангюуһые) түүжэ хатаадаг, дабһалжа дарадаг, мүн тэрэнээ сагаан эдеэтэйгээр холижо эдидэг байна. Мүн манайшье нютагта мангирые иигэжэ хэрэглэдэг заншалтай.

Июнь һарада малшад, таряашад ажалаа уридшалан хэжэ дүүргэхэеэ оролдодог. Юуб гэхэдэ, ургаса таряа, үбһэ тэжээл хуряахын урда тээ нэгэ заа амархада зохид ааб даа. Тиихэдэ нажарай налгай сагта хурим түрэнүүд наярдаг, худа урагууд заларан буудаг байна ха юм. Эгээл энэ үедэ хүн зон ээлжээтэ амаралтадаа гарадаг, үхибүүд лагерьнуудта амардаг. Иигэжэ хүн зон ураг таригуудтаа, айл ашаануудтаа айлшалха, сэнгэлхэ, мүн бэе махабадаа амаруулжа, залан заһаха аргатай, сагтай байхаяа оролдоно ха юм.

Июнь һарын тэн багаар хониной нооһо хайшалалга эхилжэ, арбаад хоногто дүүрэдэг байна. Энэ хүдэлмэриин һүүлээр үбһэндэ орохо саг тулажа ерэдэг. Иигэжэ үбһэшэд нэн түрүүн доро газарай үбһэ хуряахые оролдодог гээшэ. Гадна набшаһата модоной набша намаа бэлэдхэхэ хэрэгтэй. Энэ үедэ ногоон ехэ түргэнөөр ургана.

Хэнэйшье мэдэһээр, июниин 22-то үдэр эгээн утадаа хүрэдэг, һүниин саг нэмэжэ эхилхэ.

Гэхэтэй хамта, энэ үедэ зарим жэлнүүдтэ хура бороон ехээр эадарлан орожо, нооһо хайшалалгые, тэжээл бэлэдхэлгые яһала һаатуулна. Тиихэдэ һайн хашаа, хорёогүй залуу мал хура бороондо дааража, гарзалхаяа һанадаг. Илангаяа, нооһоёо абхуулһан хонид хура бороондо ядадаг. Тиимэһээ тэдэниие үйтан хашаада нялдаса хаахада яһала туһатай юм.

Адууһа малай һаяя таргалжа байхада ,һоно батаганаан малда амар заяа үзүүлдэггүй. Тиимэһээ адууһа малые үглөөнэй һэрюундэ, шүүдэртэй ногоондо таргалуулха хэрэгтэй ааб даа. Тиихэдэ хонидые хүдөө ногоондо манахада, тэдэ хэжэгээ хаядаг, нооһоннинь түргэнөөр ургадаг юм. Энэ үедэ хурьгадые эхэһээнь таһалха тон шухала. Эртын үбэлэй түл абахада, алишье талаараа булюу байдаг. Урдань үбһэ тэжээлээр хомор дээрэһээ эртын түл абахаяа айдаг бэлэй. Энэмнай тон буруу. Эртын хурьгад бэлшээридэ хабар эртэ гарадаг, эдэ хурьгад һайн эрье, эхэ хонид болоно.

Июнь һарада эм болгогдохо зарим ургамалнууд тусхай заабаряар суглуулагдажа тушаагдана.

Зарим жэлнүүдтэ хойто зүгэй хүйтэн һалхин ургасые хатаадаг, хюруугай унажа хоноһоной һүүлдэ ногооной үзүүр хүлдэжэ шарладаг. Иимэ ногоон дулааржа, хура бороогой дахинаа ороходо, хэнзээлэн ургана. Хүйтэн жэлнүүдтэ огородой ургамалнуудые хүйтэнһөө һэргылжэ, һүниндөө дулаалан хушаха хэрэгтэй.

Тобшолон хэлэхэдэ, июнь һара бардам үндэр ургасаар баян даа. Энэмнай бүхы жэлые ургасаар хангадаг һара болоно гээшэ.

7. Хонин һара (июль)

Энэ һара нажарай эгээн үндэр шатань болоно. Юундэб гэхэдэ, энэ үедэ халуунай хаһа хүсэдэг, ургаса бүхэн хүсэд ургадаг, жэмэс бүхэн сэсэглэжэ дүүрэнтэдэг ха юм. Энэ һарамнай буряадаараа хонин һара болоно. Урдань июлиин 22-һоо хүлһэншэд үбһэндөө ородог байгаа. Тиихэдэ үбһэ хуряалга оройдоо нэгэ һара соо үргэлжэлдэг һэн. Хүн бүхэн өөр өөртөө гар хажуур, тармуур, аса гэхэ мэтэ зэр зэмсэгүүдээ эртээнһээ бэлдэгшэ бэлэй. Гадна хуряагдаһан үбһэнэй шанарта ехэ анхарал хандуулагдадаг байһан юм. Иигэжэ хурьгадай, тугалнуудай, мүн эхэ малай үбһэн амяараа хуряагдажа сомогдодог һэн.

Жэлэй дүрбэн сагта нажарай үе 70—74 үдэртэ үргэлжэлнэ. Энэ хаһа жэлэй дүрбэн сагай тон богони хаһа болоно гээшэ.

Байгаалиин уларил жэл бүри нэгэ жэгдэ байдаггүй гэжэ мэдэнэбди. Тэрэ ходо хубилжа, эрьежэ байдаг ааб даа. Жэшээнь, үбэлдөө дулаахан байбал, харин зундаа хүйтэншэг байдаг. Иимэ жэлдэ хойто зүгһөө үлеэһэн һалхин ургасада тон муугаар нүлөөлнэ.

Үбһэ тэжээлэй элбэг, баян байбалнь, ажахынууд хододоо урагшатай, адууһа малынь тобир тарган, үйлэдбэри олзотой ааб даа. Тиихэдэ иимэ жэлнүүдтэ эмхидхэлэй үлүү хүдэлмэри гаража ерэдэггүй. Гэхэтэй хамта нютагай байгаалиин эрхэ байдалай тогтууригүй дээрэһээ ажахынуудта хэдэн жэлдэ малда эдюулхэ тэжээл хурлан хадагалха шухала.

Июль нажарай эгээн үндэр һара гэжэ дээрэ хэлэһэн байнабди .Энэ һара соо тэнгэриин дуун болон сахилгаан аалихаһаар һуладан буурана. Иимэ сагта уһанда оймохо, тамарха гэхэдэ, хадада ороһон саһанһаа, бороонһоо хүйтэн болоод лэ байдаг. Иимэ уһанда ороходо аюултай. «Уһанай аюулаар далай баярладаггүй, хүнэй аюулаар дайда тэнсэдэггүй» гэһэн урданай үгын тон ехэ удхатай байһые бидэ ойлгонобди. Эгээл иимэ дээрэһээ уһанда ороһоо түрүүн бодожо үзэхэ хэрэгтэй.

Энэ үедэ эм дом болгогдохо үбһэ ногоо, элдэб ургамалнуудай үндэһэнүүдые, набша намаа суглуулха саг тулажа ерэдэг юм. Июль һарада манай нютагта ая, ганга, арса, хэржэм-мэдэг, банжаар гарба, дигдэ, башага, яжима, термопсис, пижма, хонин тахяагай хүл, нохойн хоншоор, үнэгэнэй шэлбэ, батаганын хоншоор, хонхо, сэмэ, шоогойн хүхэн, тэрэнги, боохолдойн нюдэн, гүзээн үбһэн, гүлзөөргэнэ, гэшүүгэнэ (ревень), бадаанай набшаһан ,тогойн һүүл, яхоог, балга модон, тэмээнэй һүүл, хээрын мангир, үхэрэй мангир гэхэ мэтэ эм болгогдодог ургамалнууд дүүрэн хүсэн соогоо ургана .

Мүн сэсэгэй набшаһанһаа гадна долоогоно, алирһан, мойһон, улаагана, үхэр нюдэн, олон янзын һархяаг, нэрһэн



«БАЙГАЛАЙХИД» БАЯСУУЛАА

Һаяхан «Байгал» ансамблиин бүлэг артистнууд Тээгдэ тосхон ерэжэ, һонирхолтой концерт наада харуулба. Тосхоной соёлой байшан соо хүгшэн, залуугүй олоороо суглараба. Удангүй хүшэгэ нээгдэжэ, концерт эхилээ бэлэй. Чанза, хуур, лимбэ , баян, бусад инструментнүүдэй ирагуу һайхан хүгжэм зэдэлжэ, буряад, ород арадуудай дуунууд гүйсэдхэгдэбэ.

Илангаяа Дарима Дугданова, бусадшье артистнууд харагшадай һайшаалда хүртөө. Уран хурса үреэлнүүд олоор хэлэгдээ, Иигэжэ тус ансамблиин гэшүүд һонирхолтой концерт харуулжа, тосхоной ажалшадые, малшадые һонирхуулан баясуулаа.

Ц-Х. ГОМБОДОРЖИЕВА.
Хориин район.

ИСКУССТВЫН ҺУРГУУЛИДА

Гусиноозерскын искусствын һургуулиин багша Наталья Вячеславовна Надеждина— концертмейстер 23 жэлдэ хүүгэдые фортепиано дээрэ наадхуулжа һургана. (1-дэхи зураг).

Байгша ондо дурсагдагша һургуулида хореографиин класс нээгдээ һэн. Зүүн Сибириин соёлой институт дүүргэһэн Елена Викторовна Раднаева хатар нааданда дуратай 20 үхибүүдые мүнөө һургажа байдаг. 2-дохи зураг).

В. ГАРМАЕВАЙ фото.



СПОРТ

Буряадай болон Яхадай АССР-нүүдэй эдир мэргэшүүлэй дунда һур харбалгаар нүхэдэй мүрысөөн «Динамо» бүлгэмэй Буряадай республиканска соведэй сагаалса дээрэ болобо.

Буряадай «Динамын» эдир харбагшад командаараа илалта түйлаһан байгаа.

Хубиин тоосоогоор хүбүүдэй дундаһаа 49-дэхи дунда һургуулиин һурагшад СССР-эй спортын мастер Владислав Саганов болон спортын мастерта кандидат Станислав Аксененко гэгшэд өөһэд өөһэдынгөө на-

ШАТАРАЙ ҺОН

Ленинэй орденто локомотиввагон заһабарилгын заводой шатарай клуб соо республикын түрүү һуури эзэлхын түлөө наадан эхилбэ. Мүрысөөндэ 26 шатаршан хабаадахаяа ерээ. Тэдэнэй дунда республикын үнгэрэгшэ жэлэй чемпион Согто Намжилов, дүрбэн удаа чемпион болоһон Игорь Брылев, Улаан-Үдэ хотын чемпион, 32-дохи һургуулиин 11-дэхи класай һурагша Виталий Куриганов, СССР-эй спортын мастерта кандидадууд Тимур Иванов, Анатолий Раднаев, Алексей Шагжиев, шатарай ветеран, Буряадай хүдөө ажахын институ-

Тээсгэн республикын Арадай эрдэм һуралсалай министерство Улаан-Үдын хүүгэдэй спортын һургуулиин дэргэдэ шатарай заочно һургуули нээхэ тухай шиидхэбэри баталан абаа һэн. Тиигэжэ Хурамхаанай районой Барханай, Уланхаанай Гааргын дунда һургуулинуудай Мухар-Шэбэрэй, Түнхэнэй районуудай Суулгын, Толтойн, Бaунтын дунда һургуулинуудай бүлэг һурагшад ерэһэн юм.

Хүдөө нютагуудһаа ерэһэн эдэнэртэ мастерта кандидат республикын чемпион И. Бры

ТОБШОХОНООР...

БАРИЛДААН. Спортын энэ зүйлөөр СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн Минск хотодо болобо.

Гол түлэб манай республикын барилдаашадһаа бүридүүлэгдэһэн Забайкалиин сэрэгэй округой суглуулагдамал команда табадахи һуурида гараа.

Хубиин тоосоогоор спортын мастернууд Василий Миланханов, Виктор Монсонов гэгшэд түгэсхэлэй нааданда уулзаба. Тэнсүү шанга тулалдаанда очкогоор булижа, В. Миланханов 52 килограммай шэгнүүртэ СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй чемпион болобо. Энэнь манай бэлигтэй бөөхэ барилдаашанай иимэ гурбадахи алтан медаль гээшэ.

Спортын мастер Андрей Пестерев 57 килограммай шэгнүүртэ барилдахадаа, бронзо медаляар шагнагдаа. Манай республикын үниндэй барилдаашадай нэгэн — спортын мастер Илья Гармаев 130 килограмм хүрэтэр шэгнүүртэ хабаяа туршахадаа, дүрбэдэхи һуурида гараба. Спортын мастер Түмэн Жаргалов эгээл хүнгэн шэгнүүртэ табадахи һуури эзэлһэн байха юм.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Мүнөөдэрэй номерто

КПСС-эй обкомой бюрогой заседани тухай мэдээсэл номерто үгтэбэ.

«Газарай үрэжэл һайжаруулха габшагай хоёр һара» гэһэн нийтэ гаршаг доро Бэшүүрэй заһабарилга-ашаглалгын үйлэдбэриин районно нэгэдэлэй начальник В. Слепневой «Газарта шииг нойтон хэрэгтэй» гэһэн статья үгтэбэ. 13.000 гектар уһалагдадаг газартай Бэшүүрэй районой 1 200 гектар газарынь уһалууриин түхеэрэлгэнүүдээр ундалуулагдаа. Бүлүүр 68 станциин 59-ниинь мүнөө хүдэлнэ. Уһалууриин талаар илангаяа сошордомо байдал «Дружба» колхоздо мүнөө оршоно.

А. Чикуновой «Тэһэрэгшэ аз гү?» гэһэн статья дотор котельнын түхеэрэлгэнүүдэй мүнөө аварида ородог ушарнууд олошороо гэжэ хэлэгдэнэ. Энэ хадаа түхеэрэлгэнүүдтэ хайша хэрэгээр хандадаг, харюусалгагүй , байһанай үрэ гээшэ гээд автор бэшэжэ, жэшээнүүдээр баримтална.

«Өөрыгөө хүтэлбэрилгэ юугээрээ һайшаагдаааб?»— КПСС-эй Улаан-Үдын горкомой инструктор А. Елаевай Соведүүдэй хүдэлмэриие шэнэдхэлгэ, арадай депутадуудай үүргэ, харюусалга дээшэлүүлхэ тухай статья иимэ гаршагтай.

Номерой дүрбэдэхи нюурта толилогдоһон материалнуудай дунда клоун А. Шелковников тухай зураглал уншагшадай анхарал татаха.

Сэнхир экран

СРЕДА, 13

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 7.30 — «120 минута». 9.30 — Мультфильм. 9.40 — «Разорванный круг» — уран һайханай фильм. 11.05 — Футболоор СССР-эй кубок. «Динамо» (Киев) — ЦСКА. 11.55— Арадай уран бэлигэй телепрограммануудай «Һолонго» гэһэн уласхоорондын VIII фестиваль (Грузиин ССР). 12.30 — «Дэлхэйе тойрон» — альманах. 13.30 —Время. 16.45 — Зимбабвиин арадай искусство: скульптура ба хүгжэм. 17.05 — «ТелеЭКО» журнал. 17.35 — Фильм-концерт. 18.00 — Энэрхы сэдьхэлэй долоон хоног. «Берегите тетю Шуру» — баримтата фильм. 18.30 — Хүүгэдтэ дамжуулга. 19.30 — Время. 20.00 — П. Чайковский. Симфони. 20.25 — «Объектив». 21.00 — «Голубое око Сибири» — эрдэм дэлгэрүүлгын фильм. 2-дохи фильм. 22.00 — Время. 22.30 —Соносхолнууд, мэдээсэлнүүд. 22.35— «Остров» — уран һайханай фильм. 2-дохи сери. 23.40 — Ленинградай Гүрэнэй М. И. Глинкын нэрэмжэтэ академическэ капеллэ дуулаха. 24.00— Итальян кинодраматург Тонино Гуэрротой уулзалга. 01.00 — ВЛКСМ-эй XXI съездын дневник. 01.20 — Шэнэ һонин.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 9.00 — Үглөөнэй гимнастика. 9.15 — «Встреча двух цивилизаций». 2-дохи фильм. 9.35, 10.35 — Хүгжэм. 2-дохи класс. 10.05, 11.05 — Немец хэлэн. 11.35, 12.35— Литература. 7-дохи класс. 12.05 — Үхибүүнтэй харилсаха һургуули. 13.05 — Хоккейгээр дэлхэйн чемпионат. Финляндиин ба Чехословакиин суглуулагдамал команданууд. 14.25— «Шанс Бегима Донбаева» — баримтата фильм. 14.55—«Прошедшее вернуть» — уран һайханай фильм. 2-дохи сери. УЛААН-ҮДЭ. 17.30 — Киноочерк. 17.40 — «Микрофон хүдэлгэгдэбэ». 18.20 — Байгал. МОСКВА. 18.40 — Маршал Жуков тухай. УЛААН-ҮДЭ. 19.30 — Прозаик С. Захарова. 20.05 — Илалтын 45 жэлдэ. 20.55 — Соносхолнууд. МОСКВА. 21.00 —«Амгалан нойрсогты, багашуул!». 21.15 — Арадай аялга дуунууд. 21.30 — СССР-эй Верховно Соведэй сесси дээрэ.

Кино, театрнуудта

«Дружба»
Золушка — в 10, Псы — в 12, 14, 16, 18, 20, 21-40.

«Прогресс»
Красный зал — Шакалы — в 9-50, 11-40, 13-30, 15-20, 17-10, 19, 21. Зеленый зал — Шакалы — в 9, 10-50, 12-40, 14-30, 16-20, 21-30, Мудрая царица Мандухай (2 серии) — в 18-10.

«Родина»
Камураска (2 серии)—в 10, 12-30, 15, 18, 20-30.

«Октябрь»
Волчонок среди людей—в 9-40, 14, Встреча (2 серии)—в 11-20, 15-30, 18-10, 20-30.

«Эрдэм»
Принцеса—Паэлин—в 9-40, 14-20, Кавказская пленница, или новые приключения Шурика— в 11-20, 12-50, Как три мушкетера (2 серии)—в 16-10, 18-30, 20-40.

«Восток»
Эгрета из слоновой кости — в 15-30, Этото безумный, безумный, безумный, безумный мир — в 18, 21.

НАШ АДРЕС:
670000, УЛАН-УДЭ
ул. Каландаришвили, 23.

Телефоны редакции: редактор—2-50-96, приемная —2-54-54, зам. редактора —2-68-08, зам. редактора —2-62-62, отв. секретарь —2-50-52, секретариат —2-66-76; отделы: партийной жизни и пропаганды —2-60-91, 2-56-23; промышленности и строительства—2-61-35, агропромышленный—2-64-26, 2-63-86; советского строительства и быта—2-69-58; культуры и школ—2-60-21, 2-57-63; информации —2-34-05; переводов —2-54-93; писем и селькоров — 2-67-81; корректорская —2-33-61; выпускающие —2-35-95; собственные корреспонденты: п. Баргузин —91-1-44, г. Северобайкальск — 35-73. п. Хоринск —55-6-99, г. Закаменск —31-61, п. Кырен —91-9-79 п. Агинское—3-40-69. Директор издательства—2-37-32, бухгалтерия —2-33-77, вахта —2-56-62.

Газета выходит 300 раз в год. Объем 2 п. л Индекс подписки газеты 50901.

Газета отпечатана ... канской типографией ... издата Бурятской АССР ... ректор 2-40-45

Н-03415. Заказ № 90.